

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA TECHNICKÉ A INFORMAČNÍ VÝCHOVY

**Lesní pedagogika a její zařazení do environmentální výchovy
v mateřské škole**

Bakalářská práce

Olomouc 2012

Vedoucí bakalářské práce:
RNDr. Miroslav Janu Ph.D.

Vypracovala:
Michaela Bolfová

*Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala zcela samostatně a použila jsem jen
prameny uvedené v seznamu literatury.*

V Hranicích dne 15. 1. 2012

Podpis

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce RNDr. Miroslavu Janu Ph.D. za kladný přístup, cenné rady, připomínky, častou podporu a obětavý čas. Dále děkuji SLŠ Hranice a LČR za krásně organizované lesní programy pro naši mateřskou školu.

Motto: „Pokud žiješ v souladu s přírodou, nikdy nebudeš chudý. Pokud žiješ podle mínění lidí, nikdy nebudeš bohatý“

Seneca Lucius Annaeus

Obsah

Úvod.....	6
1. Teoretická část	9
1.1 Lesní pedagogika.....	9
1.2 Obsah lesní pedagogiky.....	11
1.3 Možnosti lesní pedagogiky.....	11
1.4 Historie lesní pedagogiky.....	12
1.5 Využití lesní pedagogiky ve vyučovacích předmětech	13
2. Environmentální výchova	21
2.1 Obsah a cíle environmentální výchovy	23
2.2 Environmentální výchova a vzdělávací oblast „Dítě a jeho svět“.....	25
2.3 Životní prostředí a výchova.....	27
2.4 Stručná charakteristika a zamyšlení se nad rozdílem mezi venkovským a městským životem	28
2.5 Flora a fauna místního regionu.....	30
2.5.1 Flora – ukázka.....	31
2.5.2 Fauna - ukázka	41
2.6 Lesní pedagogika a environmentální výchova zařazena do ŠVP	47
3. Praktická část – využití lesní pedagogiky v mateřské škole	54
3.1 Zavírání lesa na zimu s poustevníkem Martinem.....	54
3.2 Program organizovaný pro mateřskou školu organizovaný střední lesnickou školou	
Hranice.....	56
3.3 Program po mateřskou školu organizovaný LČR	59
3.4 Toulky jarní přírodou	61
Závěr	64
Resumé.....	65
Použitá literatura	66
Seznam použitých zkratk.....	69
Anotace	70
Seznam příloh	74
Přílohy.....	75

Úvod

„To co vytvořila příroda je vždycky lepší než to, co bylo vytvořeno uměle“

Goethe Johan Wolfgang von

Les a příroda jsou nedílnou součástí našeho života. Čteme různé knihy a sledujeme filmy a dokumenty o životě a přírodě, které v nás určitě vyvolávají různé myšlenky a zájmy, ale nebudeme daleko od pravdy, že vlastní zkušenosti a naše vlastní pozorování a poznávání, to osobní kouzlo, kterého se můžeme dotknout, nadechnout a můžeme jej cítit, je opravdu hlubší a trvalejší. Žijeme dnes v moderní době, obklopené umělými materiály, technikou, znečišťování ovzduší, vymyšlení nových věcí. Kde jsou materiály přírodní? Kde je touha po klidu, čistotě, přírodě a poznávání nových věcí?

Děti by se měly s přírodou seznamovat již od útlého věku, kdy se rozvíjí všechny pro nás tak důležité smysly. Děti si rády pamatují krásné věci, mají spontánní chování a samy umějí dát najevo, co se jim líbí a co ne. V dnešní době převládají počítače, televize, hry a jiné věci, které se dětem líbí. Proč jim tedy neukázat svět takový, jaký byl stvořen a jak by měl správně vypadat? Můj názor je takový, že pedagogové by měli zasvěcovat co nejvíce děti do tajů přírody, ale nejdůležitější roli zde hraje rodič. S rodiči děti tráví největší část svého života, tak proč jej plně nevyužít. Nepřipadá mi zrovna nejlepší způsob zaměstnání dítěte, posadit jej před televizi nebo mu „výjimečně“ dovolit zahrát si hry na PC. Děti neumí lhát. Mají neustálé otázky a nespočet podotázek. Jsou velice zvědavé. Vždyť se otevírá tolik možných cestiček kolem nás. Právě proto tak moc záleží na nás dospělých, správně děti motivovat a ukázat, jak je svět kolem nás krásný a co vše můžeme vidět a zažít. Jen se koukněme kolem sebe, kolik máme druhu zvířat, různorodého hmyzu, květin, bylin a různých jiných rozmanitostí. Proč si neudělat třeba pěkný herbář z bylinek, nebo svou encyklopedii zvířat, které žijí v lese. V době ve které žijeme je neustálý problém financování.

Vždy mějme na paměti: **Aby děti cokoliv dobře pochopily, musí si to „osahat“ pokud možno všemi smysly.** Nemají totiž zkušenosti k dostatečné představě pouhým myšlením. Mají mít možnost se dotknout a vnímat doslova na vlastní kůži. Čerstvě nařezaná kůra nebo zápach hromady odpadků poskytnou jasné pocity. Přímý vztah k věcem dává i možnost nejsnadnější informace (HEDERER, 1994).

Nemůže být tak složité nasbírat si na vycházce na louce nebo i v lese různé přírodniny, které se mohou skladovat a vyrábět si z nich různé výrobky. Nemusíme přeci ve školkách používat pouze umělých materiálů, pokud chceme a máme chuť něco vytvořit či vyrobit.

Já jako učitelka mateřské školy se budu během svého působení snažit o to, aby se dětem ukazovalo co nejvíce z přírody, aby se děti naučily vidět svět takový jaký je doopravdy, ne jen z televize či počítače. Mým cílem je dětem organizovat různé programy konané venku na čistém vzduchu, kde se děti opravdu budou projevovat přirozeně. V dnešní době děti pomalu ani neví, jak vypadá šiška a při povídání si pořádně nemohou vzpomenout na některé „známé“ druhy stromů. Tyto důležité věci bych chtěla změnit, jelikož žijeme v malé vesničce, kolem máme pole, louky a lesy, díváme se na ně z oken a vlastně pořádně nevíme, co za krásu a bohatství vlastníme.

Jsem v praxi teprve rok, ale budu se snažit „osvěžit“ a „obohatit“ dětskou mysl různými akcemi a programy v přírodě, o kterých se zmíním dále. Doufám, že si děti do budoucna a dospělosti odnesou trochu toho krásna, kdy se z nich samotných stanou mámy a tátové, a budou se snažit vše krásné předat dál svým dětem.

Při předávání informací a poznávání přírody je nutno brát na mysli základní hlediska, jelikož musíme děti naučit pozorovat přírodu a na druhé straně je naučit pochopit lidské zásahy a vlivy na přírodu. Pokud půjdeme zrovna do čistého lesa, budeme pozorovatelé, můžeme si zahrát spoustu her a při této situaci nebudeme řešit například odumírání lesů, ale budeme se kochat jen jeho krásou. Necháme děti, aby si oni vypěstovaly určitý vztah k přírodě, k rostlinám, ke zvířatům. Na nás dospělých lidech bude především záležet, na co právě budeme pokládat důraz. Nic není jen černé či bílé, nemůžeme dětem ukazovat pouze krásu přírody či upozorňovat jen na problémy naší civilizace. Všechny stránky musíme vhodně doplňovat tak, aby si z našich výkladů odnesly jen to nejdůležitější (*HEDERER, 1994*).

Musíme brát ale v potaz to, že z hlediska řízení a organizování výchovy v přírodě, by měl pedagog vystupovat a vést děti k aktivitám spíše jako organizátor nebo inspirátor, který děti uvede do aktivit, ale později by je měl pouze pozorovat a vystupovat v pozadí, jelikož zná psychiku dětí svým pedagogickým vzděláním a také určitými zkušenostmi. Proto by učitelka mateřské školy měla chtít a dosunout toho, aby děti nabízený program přijaly za svůj. Na počátku se učitelka zúčastní různorodých činností s dětmi, ale později by je měla pouze vést, a to tak, aby příliš neomezovala tvořivou aktivitu dětí. Mezi tyto aktivity počítáme i hry,

různé zábavy, organizované zájmové činnosti různého druhu, práce výtvarné, turistické, přírodovědné a další (KURANDA, 1984).

Své děti máme možnost vychovávat v životě pouze jednou, ta šance se nám již nikdy nevrátí, proto bychom jí měli využít co nejvhodněji.

1. Teoretická část

1.1 Lesní pedagogika

Heslem lesní pedagogiky je: „ *S lesy v lese o lese!*“ (WWW.LESYCR.CZ)

Lesní pedagogika se zabývá především předáváním pravdivých informací o lese a hospodaření v něm zábavnou formou prostřednictvím lesního pedagoga. Důraz je hlavně kladen na prožitkové poznávání lesa, kdy se účastníci aktivit lesní pedagogiky učí vnímat a pozorovat les všemi smysly, a tak dochází k přirozenému vnímání a snadnému zapamatování důležitých pojmů a věcí, které se týkají přírody a lesa (viz. 1. internetový zdroj).

Proto i lesní pedagog musí být odborník s lesnickým vzděláním nebo úspěšný absolvent certifikovaných kurzů lesní pedagogiky, který bude naplňovat její podstatu a ukazovat dětem les v zábavné formě (viz. 1. internetový zdroj).

Lesní pedagogika i lesní pedagogové musejí být lidé spjatí s přírodou, její krásou a všemi náležitostmi, které k tomuto souvisí. My dospělí lidé si většinou uvědomujeme pod pojmem les pouze nějakou představu o tom, že v něm rostou různé druhy stromů, bylin, hřibů, že je zdrojem kyslíku, je v něm plno rozmanitých druhů zvířectva a že je zdrojem dřeva. Tyto věci jsou sice nedílnou součástí lesní krásy a života, ale důležitější je s lesem spolupracovat, být také jeho součástí a ne pouze rekreačním pobytem.

Vztah veřejnosti a lesníků je částečně determinován celým řetězem nedorozumění, neznalosti a mýtů. Rozhodování o lesích je často celospolečenským tématem. Dlouhodobost lesnického hospodaření neumožňuje realizovat změny okamžitě. Hospodaření v lese je regulováno celou řadou zákonů, vyhlášek a nařízení, která platí nejen pro vlastníky lesa, ale i pro jeho návštěvníky.

Návštěvníci lesa často nevědí, které činnosti jsou v lese zakázané, a tak mohou les z neznalosti nenávratně poškodit či ohrozit jak les, tak sebe sama. S podněty, které se žáci naučí z vyučování v lese, by se mělo pracovat dlouhodobě, aby děti mohly úspěšně pochopit pojem trvalé udržitelnosti. Podle zahraničních zkušeností může lesní pedagogika zlepšit povědomí návštěvníků o lese a lesnickém hospodaření a tím i jejich chování k přírodě (MACHAR, 2009).

Na stránkách lesní pedagogiky se píše: (WWW.LESYCR.CZ)

Lesní pedagogika:

- prohlubuje všeobecný zájem o les
- zlepšuje vztahy mezi člověkem, lesem a přírodou
- vysvětluje význam hospodaření v lese
- umožňuje pochopení práce lesníků
- prohlubuje zájem o dřevo jako obnovitelnou surovinu

Provádění lesní pedagogiky:

- bezprostředním kontaktem s přírodou
- zábavnou formou pomocí her a prožitků
- vnímáním lesa všemi smysly
- vlastním objevováním, zkoumáním a tvořením

Komu je lesní pedagogika určena:

- pro každého se zájmem poznávání přírody
- především pro předškolní, školní a jiné dětské kolektivy
- pro dospělé, rodiny, seniory, aj.

Člověk by měl být spjat s přírodou a rozmanitostmi v ní, jelikož příroda ještě nikdy nikomu neublížila, naopak pomáhá nám všem, zachovat si svá místa ve svém životě. Lidé by se měli zamyslet nad spoluprací s něčím, co je nezkažené, přírodní a je důležitým článkem našeho života a zdraví.

1.2 Obsah lesní pedagogiky

Obsahem lesní pedagogiky je nejen seznámit děti i dospělé s přírodou jako takovou, ale hlavně zaujmou a vytvořit u nich zájem. Podílet se na různých činnostech v přírodě, pomáhat a ochraňovat, porozumět a žít ne vedle přírody, ale s ní. Vždyť čistý vzduch, klid, průzračné studánky, to je ten správný balzám na těle a duši. Lesní pedagogika chce děti do svých rozmanitostí zapojit již od útlého věku, jelikož se všechny smysly vyvíjejí. Nechce, aby děti dělaly něco z donucení a z nechutí, ale aby vše co prožívaly, prožívaly naplno, spontánně a dětsky. Chceme, aby se děti samy začaly zajímat o les a okolí, nikde je přitom násilně netlačíme. Právě proto má lesní pedagogika zkušené pedagogy, kteří nenásilnou cestou, pomocí her, zábavy, pohádek, ukázek...děti zapojí do porozumění lesa a lesní přírody.

Vždyť les je tady pro nás a my zde musíme být i pro něj. A proto bychom měli spojit všichni své síly a snažit se o soulad a harmonii mezi přírodou a námi samotnými.

1.3 Možnosti lesní pedagogiky

Les jako učitel může žákům umožnit učení prostřednictvím samostatného objevování. S jeho živočichy a uencemi nám nabízí nespočet příkladů různých výukových témat, které souvisí téměř se všemi školními předměty. Je místem ticha a klidu, ale současně místem i pro aktivní tělesné využití. Les nabízí hlavně volný prostor, kde mohou narůstat dětské kompetence. Učí se zde výchově k lesnímu prostředí, k úctě, k dodržování určitých pravidel, zákonů a povinností. V lese se rozvíjí fantazie bez jakéhokoliv nátlaku, tvůrčí a kreativní nápady. Lesní pedagogika se snaží, aby byla srozumitelným nástrojem.

„Dokáže nám poskytovat jasné a cílené odpovědi, i když formou vlastního poznání prostřednictvím prožitku v lese s lesníkem či lesním pedagogem“ (MACHAR, 2009, s. 81).

Každý člověk potřebuje k základním úkonům svého bytí určitou motivaci. To samé platí i u dětí, proto se někdo může někdy zeptat, proč vlastně navštěvovat a zavítat tělem i duší do lesní pedagogiky?

Všechny aktivity lesní pedagogiky jsou určitou činností pro procvičování klíčových kompetencí, jelikož zároveň působí na člověka i v budoucnu, ve škole a dalších důležitých životních etapách. Proto k těmto činnostem spojujeme „příjemné s užitečným“. Tyto činnosti jsou obvykle prováděny v lesním prostředí speciálními pedagogy a lesníky. Tyto „lesní aktivity“ nejsou omezeny věkově. Děti jsou vhodnou cestou motivovány k tomu, aby to, co

je učitelky učí a názorně ukazují na různých doplňkových předmětech a obrázcích, také viděly i v praktické ukázce. Tyto aktivity jsou většinou čtyřhodinové a mohou se uskutečňovat za každého počasí, jen musí být děti vhodně oblečeny a vybaveny na cestu do lesního prostředí (viz. 2. internetový zdroj).

1.4 Historie lesní pedagogiky

O lesní pedagogice se začalo mluvit od konce 90. let 20. století, kdy zaměstnanci lesnické školy ve Vimperku absolvovalo školení v Rakousku a začali tak tvořit i aktivity pro děti a také různé kurzy pro lesní pedagogy od r. 2002. Struktura kurzu byla samozřejmě převzata z Rakouska a přizpůsobena podmínkám v české republice (viz. 2. internetový zdroj).

Aktivitami lesní pedagogiky se i nadále pak zabývaly další školy, např. Střední lesnická škola v Hranicích, Lesní škola při Městských lesích v Ostravě a Karlových Varech a jiné. Organizují různé programy pro děti, mládež i dospělé, kdy je seznamují s krásou a čistotou naší přírody.

„Nejčastější skupinou pro aktivity lesní pedagogiky u nás jsou děti z mateřských a základních škol. Nato ale také navazují různé aktivity a programy pro dospělé, handicapované, seniory a děti se sociálně znevýhodněného prostředí, pro které lesní pedagogové připravují jak klasické aktivity přímo v lese, tak i různorodé programy o lese v podobě výstav a veletrhů“ (MACHAR, 2009, s.. 75).

Jak vidíme, tak pojem lesní pedagogika je již docela silně zakotvený, ale programy na toto téma se začaly využívat mnohem později. I přes to jsou tyto aktivity velmi krásně a pečlivě připraveny pro lidi tak, aby si odnášeli ty největší zážitky.

Pokud bychom si zadaly otázku, co se stane, pokud necháme vývoji volný průběh? Za důsledek by si neslo úplné odtržení od přírody, velký pokles jak fyzické tak i psychické výkonnosti, narůstající rivalita a individualismus. Přetechnizovaná společnost pomalu vnímá a neoprávněně chápe lidi spojené s přírodou jako „zločince“, kteří „narušují“ již zaběhlé moderní řády. Ale život v takovéto společnosti přinese více stresu, únavy a lhostejnosti jak k přírodě, tak i k lidem a tyto problémy se budou jen a jen prohlubovat (DĚTI ABY BYLY A ŽILY, 2005).

1.5 Využití lesní pedagogiky ve vyučovacích předmětech

„Děti mají ručičky – a ty musejí stále něco dělat. Naše děti mají nožičky – a ty chvilku nepostojí, stále by chtěly běhat nebo alespoň chodit. A kromě tělíček mají naše děti také hlavičky, které myslí, povídají, dívají se, prostě vnímají celý okolní svět. „

Karel Čapek

Již na počátku mé práce jsem se zamýšlela nad tím, jaký je náš dnešní svět. Je plný techniky, průmyslu a hlavně spěchu a nervozity. Takto chceme opravdu naše děti vychovávat? Nešlo by to jinak?

Nebylo by opravdu lepší se zamyslet nad svými hodnotami, učit děti běhat, skákat, poznávat stromy, rostliny, hmyz a zvířata. Ano, žijeme v moderní době, ale my, kteří žijeme tady na vesnici, máme kolem lesy a přírodu, neustále přemýšlíme, proč jí nevyužít? Můžeme žít současným moderním stylem, proto bychom měli zkusit brát to přírodní jako rekreaci, odreagování a díky za to, že nám ještě kousek toho čistého a přírodního ještě zbylo.

Snažíme se, aby se děti dovedly na chvíli zastavit a žasnout nad malými i velkými zázraky přírody (NOVÁKOVÁ, 2001).

Pokud se budeme my učitelky a rodiče dětem věnovat „přírodní cestou“, určitě u dětí vybudujeme kladný vztah k přírodě a okolí. Děti tak budou moci být citlivější a vnímavější a své poznatky tak budou předávat dál.

Lesní pedagogiku jde využít snad ve všech naučných předmětech v každém ročním období. Příroda se probouzí, při vycházce můžeme se dětmi sbírat jarní květiny, vyprávíme si o nich, popíšeme jejich rozmanitost, vyrobíme si nějaký výrobek, můžeme je malovat.

Děti jsou zvědavé a mají rádi vše, co se týká přírody, zvířátek, kytek a celkového vnějšího prostředí. Všichni žijeme v době, kdy jsme doslova zahlceni starostmi a povinnostmi a často neprávem zapomínáme na naše malé ratolesti. Posadíme je k televizi, počítači či videu a využíváme k dosažení jejich vědomostí, dovedností a schopností všelijaké moderní techniky. Při zamyšlení musíme přijít na to, že je to dosti „výmluvná“ záležitost. Ano, rodiče jsou dnes a denně zahlceni mnoha činnostmi, ale jak to tedy bylo v minulosti? Vždyť naši předkové, babičky a dědečkové měli práce ještě víc, jen zřejmě na jiné „nemoderní“ a především zdravé úrovni.

Pracovali na poli, v lesích a na prostranství, kde si děti mohli vzít sebou, kde děti mohly pomáhat a skotačit. Všichni žili tak nějak „přírodněji“, navzájem si pomáhali a měli se rádi. A jelikož jak jsem již uvedla, rodiče mají málo času na přírodu a okolí, aby se o jejich krásu podělili se svými dětmi, zkusíme se do tohoto tématu dostat alespoň ve školce. Sama jsem totiž zvědavá, zda toto téma děti zaujme, budou rády poznávat okolní život a svět jako takový, nebo dostanu „košem“. Nádherná činnost je také pozorování stromů, vyprávění si o nich, naučit se rozeznávat jednotlivé druhy, co na nich roste. S dětmi jsme si udělali ve školce dokonce i náš les, který nám slouží pro vyprávění různých pohádek.

Také nesmíme zapomenout na vodu, která teče v lese v podobě studánek. Vysvětlit dětem, jak je voda pro nás lidi důležitá, proč je někdy znečištěná a co dělat pro to, aby studánky byly stále průzračné.

V neposlední řadě si také vzpomeneme na lesní zvěř. Umět poznávat a rozeznávat různé druhy, ukazovat dětem motivační obrázky.

Témat a nápadů je nepřeberné množství, stačí je jen realizovat a povzbuzovat tak dětskou fantazii a mysl.

V hudební výchově si o lese, zvířátkách a rostlinách můžeme zazpívat a učit se stále nové písničky a básničky.

Při dramatickém kroužku si s dětmi můžeme zahrát krásné pohádky, kde děti mohou i vystupovat jako jednotlivá zvířátka.

Dokonce i v matematických představách využijeme lesní pedagogiku. Můžeme počítat stromy, zvířata, přiřazovat, rovnat je do roviny či do prostoru, uzavřít je do množiny nebo je libovolně sčítat či odčítat, naučit se orientovat v terénu, odhadovat vzdálenosti.

Ve výtvarné výchově si o nich namalujeme, vyzdobíme třídu, můžeme je tvarovat z různých výtvarných materiálů, využijeme pestrost barev, výrobu z přírodního materiálu, můžeme frotážovat, malovat v prostoru i venku.

Při tělesné výchově si můžeme zacvičit tak, abychom jednotlivá zvířátka nebo rostliny napodobili.

Při činnosti komunikační budeme tvořit plno nových otázek a odpovědí, zažijeme plno nových emočních zážitků. Také před spaním po obědě si můžeme nechat přečíst nebo vyprávět lesní pohádky, které v sobě určitě skrývají plno dobrodružných a zajímavých věcí.

Jelikož máme v naší MŠ naplánováno hodně inspirativních činností a akcí, které jsou v úzkém spojení s environmentální výchovou jako takovou, započali jsme toto období přípravným týdnem, pro vysvětlení a seznámení s touto „**přírodní vědou**“.

Při plnění různých aktivit musíme dbát především na to, aby tyto činnosti děti mohly vnímat všemi smysly.

Zrakové vnímání – zrakové vnímání je používáno jako ten nejdůležitější smysl. Děti mohou vidět svět v krásných barvách, velikostech a všech rozmanitostech.

Sluchové vnímání – když si zavřeme oči a jen tak lehneme do trávy, budeme poslouchat a vnímat všechny zvuky, které si můžeme jen tak pojmenovat. Děti budou jednotlivé zvuky rozlišovat a vést k nim diskuzi, jednomu se bude zdát zvuk jiný, než druhému. Vždyť jen na louce, či někde u rybníka máme nespočet různorodých hlasů, šumů, zvuků. *Příroda na nás mluví, jen my občas neposloucháme a nevidíme do těchto hlasů, které nám chtějí něco povědět.*

Hmatové vnímání – velice dobré a příjemné je něčeho se chytit, dotknout, ohmatat. Učitelka může využít přírodního materiálu, jako je kůra stromů, mech, kytky, tráva, hlína, voda, aj. Děti si zavrou oči a budou zkoumat svýma ručkama, co je pro ně příjemné či nepříjemné. Co je hladké, co drsné, zda je něco teplé nebo studené.

Chut'ové vnímání – chuťové buňky jsou velmi důležité pro člověka. Ono něco vypadá velmi lákavě, a když to ochutnáme, již to tak lákavě nevypadá. Zde musíme dávat pozor na to, aby děti nepožily něco, co je pro ně nebezpečné, tohoto smyslu využíváme respektive při ochutnávání ovoce nebo zeleniny.

Čichové vnímání – není nad to sednout si jen tak do trávy, zavřít oči a nechat se jen tak unášet. Při tom zapojit náš nos pro zdravé dýchání a rozpoznávání různých druhů vůní. Rozpoznáváme dřeviny, kytky a jejich pyl, osobitou vůni má také listí, jehličí, půda, houby.

Při pobytu venku musí být pedagog citlivý na chování dětí, které zkoumají a experimentují. Vysvětlujeme, že v přírodě má vše svůj význam a důležité místo, proto nesmíme nic ničit, trhat kytky, lámat větve, kopat do hřibů či zabíjet hmyz. Děti by měly pochopit, že příroda musí být chráněna pro lidstvo a také proto, že je krásná a má velkou estetickou hodnotu. Příroda je velkým zdrojem naší zvědavosti a poznání (*EKOLOGICKÉ VZDĚLÁVÁNÍ A VÝCHOVA PRO UČITELE MATEŘSKÝCH ŠKOLA PRVNÍHO STUPNĚ ZÁKLADNÍCH ŠKOL, VŠB – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA, 1996*).

S dětmi můžeme hrát v přírodě hry přírodní. Co takhle si zahrát pexeso přírody? Pexeso, hru, při níž se musí mezi mnoha kartami najít dvě stejné, zná skoro každý. Ale přírodní pexeso se hodí právě do lesa, na louku nebo do křovinatého území. Každé území má své typické přírodniny: plody stromů, kůru, květy, listy, kameny, aj. Během hry zjistíme, že každá věc má v přírodě své vlastní místo a nic není úplně stejné, ale originální (*WITT, 2008*).

Cílem mého „projektu“ je hlavně plný rozvoj dětí, jejich učení a poznávání okolního světa a přírody, získání osobnostních postojů, osvojování si určitých hodnot, které se týkají jak dítěte samotného, tak i jeho okolí. Chci docílit toho, že děti poznají, že nejen lidé jsou živí tvorové, ale patří zde i nepřeberné množství dalších tvorečků (zvířata, rostliny, stromy), které potřebujeme ke svému životu a navzájem oni potřebují také nás a naši péči.

Mám zájem o to, aby si děti osvojili určitý pohled na přírodu a souznění s ní, že je velmi výhodné žít v souladu s přírodou a okolím a pokud se budeme starat a zajímat se o okolní svět a přírodu, bude se také starat ona o nás. Velmi velký důraz kladu souhrnně na to, aby se děti naučili brát okolní svět jako součást svého života a společnosti, ve které žijeme. **Zkazít se dá všechno rychle a hned, ale udržet něco krásné, zdravé a čilé k životu, to už dá dlouhodobou práci.**

Při našem společném poznávání bylo mým hlavním úkolem, abych dodržovala všechny důležité cíle a kompetence, a to ze strany činnostní, sociální, komunikativní, k řešení problémů a k učení. Také všechny získané dovednosti, hodnoty a postoje museli odpovídat v oblastech biologických, psychologických, interpersonálních, sociálně – kulturních a environmentálních (*RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM, 2004*).

V dnešní době je známo, že existují pro děti přímo lesní školky. První pokus o zrod lesních školek vznikl na počátku 20. století ve Velké Británii, v 50. letech vznikla první lesní školka v Dánsku a nadále vznikaly dál, například v Německu.

U nás v české republice provozoval první lesní školku od roku 1926 Eduard Štorch (tzv. Dětskou farmu na Libeňském ostrově v Praze), ale v roce 1930 ji úřady zakázaly. U nás také pomalu začínají mít trend tyto školky s vyučováním v přírodě, ale bohužel ani jurta, ani tee-pee, nesplňují hygienické požadavky, vznikají pouze lesní školky pomocí klubů bez nároku na dotace.

Výuka probíhá v přírodním prostředí za jakéhokoliv počasí po celý rok. Zázemím bývají různé maringotky, jurta nebo tee-pee, ale děti převážnou část dne tráví v přírodě. Děti si tak osvojují a utvářejí zdravý životní styl a vztah k přírodě (viz. 3. internetový zdroj).

Mateřských škol, které se snaží dávat dětem poznatky o přírodě v přírodě, stále přibývá, ale bohužel nejsou zapsány v rejstříku mateřských škol MŠMT. Nevztahují se na ně žádné vyhlášky, a proto také nedostávají žádné dotace a rodiče dětí si jejich činnosti musí hradit sami.

Jedna z takovýchto školek je i v Olomouci, její název je „Báječná školička“. Víze této školičky je – „být s dětmi v přírodě každý den, bez plotů a zdí, kde se dětem dostává plnohodnotného předškolního vzdělání, které čerpají přímo v přírodě, která se neustále mění, proto přináší každý den originální nápady, vědomosti a znalosti“. Pedagogové denně připravují místo a náplň práce dle ročního období, k výuce jim pomáhají přírodniny. Děti, které potřebují skotačit, mají velké možnosti, přeskakují překážky, běhají a dovádějí. Děti, které potřebují mít tichou chvíli, najdou si vždy místo k odpočinku, kde mohou pozorovat pilné mravence, nebo jen tak poslouchat ptačí švitoření. Děti přírodu mohou pozorovat všemi smysly, jak voní kytky, stromy a pěstují si tak nekonečné přátelství pomocí her, kterých se dá využít v přírodě nespočetně mnoho (viz. 4. internetový zdroj).

Mateřská škola se snaží o to, aby dětem navodila pozitivní přístup k přírodě, dělala činnosti pro zábavu, ne pro bezchybný výtvar, podporuje děti ve spontánním chování a pomáhá jim uskutečnit jejich zájmy, podporuje jejich přátelské vztahy a vzájemnou pomocnou ruku, rozvíjí jejich zvědavost, samostatnost a kreativitu, pravidelně jezdí do lesa, kde jejich „hlavní učební základnou“ je Svatý kopeček, Velká Bystřice a rozlehlý les v Domašově (viz. 4. internetový zdroj).

Ukázka našeho prožitého týdne a příprava na lesní prostředí

I. den

S dětmi jsme se posadili do kruhu, chytli se za ruce a zazpívali naši uvítací písničku: „Dobrý den, dobrý den, ať je krásný celý den, kdo tu dneska s námi není, pošleme mu pozdravení, dobrý den, dobrý den, ať je krásný celý den“. Po uvítání jsem dětem pověděla, že se budeme celý týden zabývat environmentální výchovou, která se týká našeho prostředí, přírody a světa jako takového, že se o ně musíme starat a poté můžeme vidět výsledky.

Pro inspiraci jsem dětem pověděla pohádku „Boudo, budko“. Děti již pohádku některé znaly, a tak jsme si slíbili, že si společnými silami vytvoříme svůj les, ve kterém si pohádku zahrajeme.

S dětmi jsme si povídali o zvířátkách, která žijí nejen v lese, ale i u nás na zahrádce, nebo která máme doma. Pověděli jsme si také o tom, proč zvířata chováme doma. Děti se rozpovídaly, že pro užitek, pro maso, pro mléko nebo jen tak pro radost. Již v této chvíli jsem si byla jistá, že je náš „environmentální“ týden bude zajímat a budou velmi dobře spolupracovat. Na ukázkou jsem měla také názorné obrázky, které jsem dětem ukázala, než uvidí zvířata a rostliny osobně a živě a pro radost jsme si zazpívali veselou písničku „Já do lesa nepojedu“ v doprovodu hudebních nástrojů.

II. den

Hned druhý den děti přinesly různou zeleninu a ovoce v podobě (banánů, mandarinek, pomerančů, kiwi, papriky, rajčat, okurků) a společně jsme si jednotlivé vitamíny nakrájeli (v doprovodu učitelky) a připravili si ovocný a zeleninový salát, za odměnu a dobrotu k obědu. Některé děti přinesly „plody“ své zahrádky a byly na to náležitě pyšné. Některé kousky jsem odebrala na talíř pro hru na rozvoj smyslů pomocí chutě. Děti seděly v kruhu na zemi a měly zavázané oči šátkem, já jim dala do úst kousek ovoce či zeleniny a oni pak hádaly o jaký „vitamín“ se jedná. Užili jsme si spoustu legrace.

Začali jsme si s dětmi vyrábět les, pomocí kartónů a temperových barev. Já nakreslila a vystříhla jednotlivé tvary, děti si polotovary vybarvily dle svých představ. Velice je činnost bavila a těšily se, až si v našem lese zahrajeme nějakou pohádku.

III. den

Třetí den jsme si povídali o životním prostředí, co je vhodné a co nevhodné, abychom dělali v přírodě, jaké známé stromy. Děti jmenovali jehličnaté a listnaté, některé známé druhy. (borovice, jedle, lípa, vrba...). Dětem jsem donesla ukázkou jednotlivých stromů na obrázku, povídali jsme si o lese, loukách co zde žije, co nebo koho zde můžeme vidět, ukazovali jsme si na obrázcích jednotlivé plody těchto stromů, než je budeme hledat sami naživo. Dětem jsem rozdala zvířecí čepičky, jelikož náš vyrobený lesík použijeme pro dramatizaci pohádky.

Po názorné ukázce jsme společnými silami postavili nádherný les s hříby i se zvířátky a povídali o tom, jaké je vhodné a nevhodné chování v lese, co uděláme, když najdeme zraněné či mrtvé zvíře, co dělají zvířátka v zimě, co v lese roste. Děti reagovaly zcela spontánně, mají velké znalosti a zájem o tuto tematiku. Po vyprávění a ukázkách jsme si zahráli dramatizaci pohádky „Boudo, budko“.

IV. den

Povídání o lidech, kteří si přírody a okolního života neváží, co by to znamenalo pro nás lidi, kdybychom byli všichni zlí a lhostejní k sobě, tak i k okolnímu světu. Děti samy začaly povídat o tom, co viděli na vycházce v lese, co tam nepatří, které věci může udělat jen nezodpovědný člověk, aj. Najednou mi vnikly děti nápad, abychom si udělali výtvarný výrobek toho, co patří do lesa a co můžeme vidět pod ledem, v zimní kaluži, pokud do ní nebude zasahovat člověk – pobuda. Děti dostaly za úkol donést vše, co je napadne, co bychom v té zamrzlé kaluži mohli najít. Náš výrobek se nám opravdu povedl.

V. den

V pátek jsme si s dětmi shrnuli vše, o čem jsme si celý týden povídali a čím jsme se zabývali. Děti dostaly základní informace o tom, jak se chovat v přírodě, v lesním prostředí, co vše je vhodné dělat pro „matičku zemi“, co je naopak nevhodné a čemu se vyhnout a vyvarovat. Děti reagovaly zcela přirozenou cestou, byly vnímavé a velmi je naše „lesní“ téma bavilo. Zopakovali jsme si společně naučené básničky, zahráli si pro zopakování lesní pohádku, připomenuli si všechny naše „úkoly“, kterými bychom se měli v životě řídit a dodržovat je.

Shrnutí prožitého týdne:

Děti jsou seznámeny s pozitivními i negativními vlivy zásahu člověka v přírodě, vědí, co je v životě pro živou i neživou přírodu důležité pro její další zachování. Děti umí rozeznávat základní druhy flory a fauny pomocí literárních a ukázkových materiálů, naučily se nové básničky, krásně předvádějí dramatizaci pohádek s lesní tematikou. Během týdne si děti osvojily poznatky a dovednosti k péči o své okolí při společném spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí a znají význam určité úcty k životu ve všech jeho formách. Během příštích dnů budeme volit aktivity zaměřené k získání praktických orientací, které se týkají přírody a okolí. Také jsme se navzájem poučili o možných rizicích a nebezpečných situacích, které mohou nastat. Děti jsou připraveny naplno sledovat rozmanitosti a změny v přírodě, naučí se využívat přirozených podnětů. Prožitý „přípravný“ týden se nám velice povedl, teď už se jen těšíme na zážitky přímo z lesa a jeho okolí. (foto z prožitých akcí viz příloha).

Lesní pedagogika je nedílnou součástí klíčových kompetencí: (PALACKÁ, 2008, s. 19)

Kompetence občanské

- chápe ekologické souvislosti a environmentální problémy, snaží se zadávat požadavky na kvalitní životní prostředí a celkovou ochranu zdraví

Kompetence komunikativní

- vyjadřuje své myšlenky na názory logicky, stručně, jasně, srozumitelně a souvisle jak ústním tak i v písemném projevu
- naslouchá druhým lidem, bere v potaz jejich názory, komunikuje s nimi a obhájí své názory
- využívá veškeré získané komunikativní dovednosti k vytváření kvalitních vztahů, které jsou tak důležité pro spolupráci s ostatními lidmi
- preferuje úzký vztah člověka s přírodou a prostředím
- chrání biologické druhy

2. Environmentální výchova

Environmentální výchova je přenesený význam pro výchovu ekologickou. Je to výchova přizpůsobena a vedena k celkové ochraně životního prostředí. Tvoří takové podmínky života lidí, které ničím neohrožují přírodu, živočichy a nedevastují nic kolem sebe. Pod pojem environmentální výchova také patří mimo jiné i etika, mezilidské vztahy a morálka jako taková. Jde zde vlastně o vytvoření určitého vztahu, který by se měl zcela projevit v chování, jednání, v návycích a celkovém způsobu vedení života (viz. 5. internetový zdroj).

Když se zamyslíme nad problematikou ekologické výchovy, musíme uznat, že je tento projekt velice náročný. Vždyť my jsme ti dospělí lidé, kteří chtějí dětem dát nové poznatky o životě, chceme, aby celkově změnila a zamyslely se nad hodnotami svého života a našly to, co je správné a tak krásné. Jsou to přece naše děti, naše radost a budoucnost.

Environmentální výchova je velice významnou složkou vzdělávání, které by se mělo využívat již od útlého věku v předškolním vzdělávání, jelikož je zde úzká návaznost již v prvních ročnících základní školy. Podle určitých postupů se žáci mohou v této výchově hodně věcí osvojit a také se naučit komunikaci, argumentaci, vytvořit si určité postoje k přírodě a k prostředí, kterým jsou každodenně obklopani (*JANOŮŠKOVÁ, KUKAL, 2008*).

V praxi jsme již vyzkoušeli, že není nejvhodnější předávat lidem (v našem případě dětem) informace v podobě „co nejvíce informací dosažených od pedagoga, ale názornou ukázkou, zážitkem, prožitím a především hrou, která je pro děti v tomto věku ta nejdůležitější.

Pro děti jsou nejvhodnější přímo prožitkové techniky učení. Výchova nemůže být založena pouze na rozumovém poznávání. Světu je třeba otevřít nejen rozum, ale i srdce (*ČINČERA, ČAHA, 2005*).

Životní prostředí nás lidí netvoří jen tzv. „příroda“, ale celé okolí kolem nás, kde společně žijeme, pracujeme, odpočíváme, prožíváme své emoce. Toto prostředí je obklopeno nejen lidmi, ale i zvířaty, rostlinami, živočichy a všemi věcmi a předměty, ke kterým máme svůj určitý vztah (*JŮVOVÁ, 1998*).

Je třeba, aby děti zcela pochopily, že životním prostředím je myšleno vše, co je kolem nás, co nás obklopuje, s čím se dnes a denně setkáváme, co je živé, ale i neživé. A právě proto cílenou výchovou a vzděláváním docílit toho, že si děti osvojí představy a skutečnosti o tom, že se nemá ničeho zneužívat a využívat. Že příroda a celkové prostředí, ve kterém

žijeme je tu pro nás, ale taky očekává zpětnou vazbu, že tady zase budeme my pro ni. Proto dětem musíme vysvětlit a upozornit je na negativní důsledky nezájmu a nepěkného chování k našemu prostředí. Můžeme začít jednoduchými příklady vysvětlení, a to například seznámit děti s recyklací a třídění odpadu, ukázat jim názorné ukázky nebo obrázky toho, jak by vypadala naše vesnice či město, kdybychom házeli všude odpad, kdybychom papírky od bonbónů házeli na zem, místo do koše, zda by se dětem líbilo mít svou vesničku bez polí, luk, stromů a celkové zeleně, kde by nelítali jejich oblíbení motýlci, nenašly by v trávě broučka, nezahledly by po stromě šplhat veverka. Děti si těmito příklady uvědomí, jaké vlastně máme štěstí, že na světě máme ještě okolí, přírodu a životní prostředí zachováno a budou podporovat toto myšlení, jelikož jim ukážeme, že by si za chvíli ani neměly kde hrát, nemohly by si lehnout jen tak do trávy a nechat si ovívat tváře jarním větříkem, poslouchat cvrkot ptáků, dýchat čistý vzduch a užívat si té krásy, která nic nestojí a tolik nám dává. Stojí jen to, abychom si ji vážili a vzájemně ji chránili.

Proto by ani nebyl špatný nápad sednout si s dětmi ve školce do kruhu a povídat si a rozšiřovat tak jejich obzor a jejich představivost. Ptát se na otázky typu:

- co by děti ve školce změnily
- jakou barvu mají nejraději, přiřazení jednotlivých barev k ročnímu období
- kde by vysázely kytky
- které hračky by lépe uklidily
- který materiál je jim příjemnější (železo, dřevo, plast)
- jak se budeme chovat na vycházce
- jak by vyzdobily podle své fantazie svou školku, aj.

Děti se rozpovídají, budou ukazovat své představy, touhy a přání, která jim můžeme splnit. Stačí jednoduchý nápad pomocí úkolu, kdy si každé dítě donese z domu či zahrádky nějakou kytičku, některé bychom sázeli do truhlíků, některé dali jen tak do vázy, místo vycházky bychom mohli uklidit blízké prostory naší školky, uklidili si hračky a hned by nám všem bylo veseleji, jelikož děti by se cítili důležitě a nápomocně, měly by si o čem povídat a na co vzpomínat.

Nejdůležitějším obdobím pro souznění s přírodou je právě dětský předškolní věk, kdy má příjemné prožitky zažívat s rodinou a prohlubovat je aktivitami v mateřské škole. Velmi často se ukazuje, že pobyt v přírodě má pro dítě velmi důležitý význam nejen pro fyzickou

kondici, vytrvalost a odolnost, ale má zde příznivý účinek i pro duševní rozvoj, který je tak třeba pro dětství, dospívání a budoucí život.

2.1 Obsah a cíle environmentální výchovy

Obsahem této výchovy je určitě na prvním místě celková spjatost s přírodou a vzájemný kontakt mezi námi lidmi a samotnou krásou. Do této kategorie patří a je nedílnou součástí kontakt jak s faunou, tak i s florou, jejich poznávání a seznamování. Součástí předškolní docházky by měla být častá ukázka jednotlivých známých druhů zvířat, rostlin, stromů, které patří do našich lesů a okolí. Jsou spjati s našimi životy. Děti zvířata milují, tak proč jejich lásku neprohlubovat? Další důležitou formou obsahu environmentální výchovy jsou pořádané výlety do přírody, sbírky přírodnin, různé didaktické hry aj. Tyto pořádané výlety by pak znamenaly pro děti nejen další zkušenosti do života a vnímání krásy kolem sebe, ale i další zažité věci, které jsou tak důležité pro jejich další rozvoj.

Jen v přírodě můžeme dětem názorně ukázat funkci přírody. Nemusíme znát nazpaměť zcela všechny živé tvory, ale měli bychom je dětem ukázat pomocí didaktických materiálů a při vycházce či pobytu venku mít štěstí a vidět některé druhy zblízka.

U rostlin je toto přímé poznávání jednodušší. Pro takovéto seznámení a také co největší a nejdelší udržení v paměti dětských hlaviček by nebylo nejhorší udělat si společně nějaký pěkný herbář, který by nás provázel celý rok, každé roční období.

„Je to proces, který má umožnit poznání, pochopení a zhodnocení vztahů v prostředí i vzájemných vztahů člověka jeho životního prostředí a má vést k vytvoření takových znalostí, dovedností, schopností a postojů při rozhodování a jednání člověka, jakých je (a bude) třeba pro vytváření vhodných podmínek pro zdravou existenci a harmonický rozvoj jednotlivců, společenských skupin i celé lidské společnosti“ (MÁCHAL, 2000, s. 6).

Existují tři základní etické důvody environmentální výchovy podle Činčery: (ČINČERA, 2007)

I. EV jako dohoda

- podle tzv. kontraktariánské etiky je za správné chování a jednání bráno vše, co bylo schváleno všemi zúčastněnými stranami. Mohli se tedy vyjádřit všichni. Za nesprávné jednání je považováno jednání autoritářské, za to správné je považováno chování demokratické. Podle tohoto jednání je EV brána za oprávněnou, jelikož je výsledkem všech demokratických rozhodnutí.

II. EV jako prostředek

- EV jako prostředek zde může být chápána jako nějaká prevence před různými hrozbami, které nese naše „moderní“ doba. Hlavní myšlenkou tohoto prostředku je, že nelze dosáhnout udržitelného života, pokud sami mezi sebou nezměníme určité postupy, jednání a chování vůči přírodě. Za správné jednání je zde považováno chování takové, které přinese co největší blaho pro ten největší počet lidí.

III. EV jako cesta

- podle Alberta Schweitzera (1993) je každá živá bytost hodná úcty a základních etických ohledů, zasahování do jejího životního příběhu je oprávněné jen v případě nutnosti. Zde se uplatňuje pravidlo: **„Co nechceš, aby jiní činili tobě, nečiň ty druhým“**.

„Ve výchově o Zemi nevěříme, že nám dlouhodobě přinese větší výsledky, když necháme děti řešit lokální environmentální problémy, aniž by ve stejné době dělaly něco samy se sebou. Zachování místních přírodních společenství je chvályhodný cíl, ale musíme být opatrní, zda neslouží jen jako odsávání pozornosti a energie dětí, která by mohla být lépe využita pro změnu jejich životního stylu. Zachování divokých oblastí by měl být přirozený konec naší práce, nikoliv současně začátek i konec našeho environmentálního působení“ (VAN MATRE, 1999, s. 157-158).

Hlavním cílem a obsahem EV tedy je poznávání přírody nejlépe v přírodě, učit se rozpoznávat jednotlivé přírodní rozmanitosti a druhy přírody. Samozřejmostí je vytvoření nějakého přímého pouta mezi člověkem, přírodou a životním prostředím jako takovým a vést děti již od útlého věku k cílevědomé prevenci. EV je výchova k ochraně přírody, jejímž cílem je seznamovat s odbornými principy této disciplíny, ale i „*veškeré poznávání přírody ve smyslu základní biologické složky životního prostředí člověka a společnosti, vedené v duchu správného nakládání s ní*“ (MÁCHAL, 2000, s. 6).

Při celkovém zamyšlení a shrnutí významu a úkolů environmentální výchovy dospíváme k závěru, že nejdůležitějšími procesy, které by si děti měly osvojit, jsou hlavně pozorování, vnímání všemi smysly, srovnávání, pochopení, poznávání a hledání vzájemných vztahů a uvědomování si podmíněnosti a souvislosti v životním prostředí (VŠB – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA, 1996).

2.2 Environmentální výchova a vzdělávací oblast „Dítě a jeho svět“

Vzdělávací oblast „*Dítě a jeho svět*“ v Rámcovém vzdělávacím programu je nedílnou součástí výchovy a vzdělávání již v mateřské škole. Zde se nachází zájem u dětí, kdy začínají poznávat svět, hledají různé odpovědi na různé otázky, které se týkají jak jejich samotného života, tak i přírody a světa, ve kterém žijeme.

Díky vzdělávací oblasti „*Dítě a jeho svět*“ se musíme zamyslet nad tím, jak vhodně realizovat výchovu o přírodě a životním prostředí. Děti si nejlépe zapamatují určité pojmy a také nejlépe „*splynou*“ s přírodou přímo v ní. Učitelky by měly podporovat a vhodně volit aktivity a přesunout je do vnějšího prostředí svých zahrad, parků, luk a polí, aby děti měly volné pohybové využití.

Vždyť právě v tomto předškolním období se nejvíce formují základní životní návyky, je třeba jak v mateřské škole, tak i v rodině využívat vhodných možností k vytvoření zdravého a vyváženého vztahu dětí k přírodě a okolí a také k dosažení uspokojivé fyzické kondice, pohybové obratnosti a otužilosti pro zdravý životní styl (DĚTI ABY BYLY A ŽILY, MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ, 2005).

Někdy můžeme mít pocit, že děti již nebaví výlety, procházky do přírody. Tyto pocity u nás dospělých mají správně vyvolat nějakou nápravu, zamyšlení se nad dobou, zda dnešní děti nemají ten pocit a chtějí něco vidět, slyšet, objevovat, bádát, zkoumat.

V dřívějších dobách si rodiče ani neuměli představit, že by jejich děti neskotačily na loukách nebo v lese, nehrály hry v přírodě. Kdysi ty pravé ocenitelné „hračky“ našla naše „malá drobotina“ právě venku, chodili tam, kde něco nového poznají, něco zažijí a uvidí.

Sami se nad těmito otázkami určitě zamýšlíme, jelikož dneska děti ani nezažívají pohádky před spaním, které jsou krásně čtené rodiči. Nahrazujeme tyto zážitky a prožitky pohádkou puštěnou na videu, či rádiu. Proto děti ani neznají krásné dobrodružné příběhy a příběhy například Robinsona Crusoa, kterým se kdysi chlapci přímo ztotožňovali.

Zůstává otázka, zda opravdu stačilo několik málo let k tomu, aby bylo všechno jinak. Pokud se někdo bude v budoucnu touto otázkou zabývat, přijde na to, že hlavní „pohonné stimuly“ jsou a vždy budou v rodině. Rodina je základ a hlavní pevný bod, na kterém se celý život odvíjí. Ale jelikož děti nemalou část svého života tráví v mateřské škole, zamyšlení nad jejich chováním je také na pedagogických pracovnících, kteří pro děti vymýšlejí a tvoří nové a nové zážitky, učení, vědomosti a dovednosti tak, aby byly opravdu k užítku k jejich budoucímu životu.

Pokud mohu mluvit sama za sebe, nejkrásnější zážitky pro mne z dětství, které jsem trávila ve školním zařízení, byly právě z mateřské školy. Ano, děti se i zde učí, ale učí se hrou a zábavnou formou. Při vstupu do školy základní či střední již tolik kladných prožitků nemám, zde už není tolik spontánních možností „koukat a objevovat“ svět. Tady se už poznává život zcela jiné stránky. Zde se už poznává život zcela jiné stránky pomoci „drilu“ a učení se z učebnic. Proto právě děti z „mateřinek“ mají velké možnosti pro všestrannou výchovu.

Zážitky mají pro každého člověka veliký význam, přinášejí nám do života vzrušení, nové poznatky, zkušenosti. Cožpak není ten pravý zážitek, když můžeme spatřit při vycházce stádo srnek, nebo se proměníme při bojové hře v indiána? (ZAPLETAL, 2003)

Učitelka v mateřské škole dává jakýsi „návod“ k tomu, aby děti bavily činnosti propletené s bádáním, objevováním a našly cestu k poznání. Pedagogický pracovník by měl stavět na vědomostech a znalostech, které dítě má a pouze je nenásilnou formou prohlubovat. Děti mají v sobě již od narození zabudován „kód“, který vede tou správnou cestou.

„Jakou roli asi bude hrát v životě dnešních batolat technika, jakou to, co je živé?“

E. Strejčková – dva postřehy ze života – r. 2005

Nenahraditelná je péče o rozvoj vnímání světa pomocí všechny smyslů, pozorování, hledání a objevování tajů, krás v přírodě, vzbuzování zájmu o přírodu, probuzení úcty k životu a tak postupné uvádění do poznávání a chápání jevů a dějů v nejbližším prostředí. Uplatňují se dětská spontaneita a fantazie, zvědavost, zájem, činnost a potřeba aktivity a experimentace (*VŠB – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA, 1996*).

2.3 Životní prostředí a výchova

Při práci s dětmi se musíme zamyslet nad tím, jak dětem vysvětlit, že do „zdravé přírody a zdravého života“ patří i chránit životní prostředí, starat se o okolí, třídit odpadky, neplýtvat zbytečně vodou a to vše umět prožívat všemi smysly. Děti jsou velmi učenlivé, jen musíme správně navazovat vhodná témata tak, aby byla pro děti motivací a novým poznáním.

Televize a různé zpravodajství nás neustále informuje o znečištěném ovzduší, o ničení přírody, znečišťování vod, aj. Hodně dospělých lidí na tyto informace reagují „záporně“, někdy si ani neuvědomí, když mají negativní reakci na tyto informace před dětmi. Na druhou stranu by bylo nespravedlivé se jim divit, jelikož neustále reklamy, či doporučení, abychom kupovali prací prášky podle toho, jak se rozkládají v prostředí či neustále třídili odpadky, je asi v nadlidských silách (*HEDERER, 1994*).

Právě proto je také velká část na pedagogích, jak se k tomuto problému postaví a v jakém podání dané věci dětem předá.

Již Komenský kladl základní požadavky na učitele z didaktického hlediska „*vědět – umět – chtít*“, které platí v oblasti k péči o životní prostředí. Je důležité, aby učitelka mateřské školy věděla a měla potřebné znalosti o přírodě a životě určitých organismů, které jsou spjaty s lidskými životy. Mám nepřeberné množství využitelných informací v podobě literatury, rozhlasu, televize, filmu. Učitelka má umět využívat získaných poznatků tak, aby byla sama schopna vhodně a nenásilně a také zajímavým a motivujícím způsobem předat dětem získané informace tak, aby byly chápány i dětmi předškolního věku. Při svém výkladu si musí uvědomovat, že je hlavně na ní, na jejím citovém a citlivém vztahu k „učivu“ o životním prostředí a na podání svých zkušeností, zda budou nadále děti motivovány k pozorování a vnímání živé a pro nás tak cenné přírody a životního prostředí (*INFORMAČNÍ A PUBLIKAČNÍ KOMISE RADY PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ PŘI VÁDĚ ČSR, VÝCHOVA K PÉČI O ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ NA MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH, 1985*).

„V přírodě necht' se vše vyvíjí samo, bez násilných zásahů.“

Jan Ámos Komenský

2.4 Stručná charakteristika a zamyšlení se nad rozdílem mezi venkovským a městským životem

Život na venkově je zcela jistě v dnešní době méně komfortní, ale zcela jistě, má nespočet jiných významných věcí, nad kterými je vhodné se zamyslet. Je opravdu lepší bydlení ve městech? Tak proč lidé čím dál tím více kupují venkovské chaty, proč se jezdí méně do zahraničí, proč lidé začínají trávit dovolené raději někde u krbu na chatě, v přírodě, v lese, na horách. Vše má své pro a proti.

Mnoho lidí raději žije ve městě, ale venkovským občanům závidí zdravý vzduch, přírodu, prostor, bydlení, „domácí stravu“, klid. Ale vše má zase zpětné vazby, proto venkovští lidé zase závidí lidem ve městech lepší přístup ke službám, obchodům, práci, kultuře, aj. Je opravdu jen na nás, kde a jak se rozhodneme bydlet. Ale neměli bychom opomínat alespoň „docházet“ za naší přírodou a tím, co nám ještě z té krásy zbylo.

„Nikdo dnes netráví život bez vztahů nebo zkušeností s rostlinami a zvířaty. Řidiči se s nimi setkávají ve vozidlech a v dopravě. Piloti je vidí ve vzduchu i na „těle“ svého letadla.“
(EIKE BRAUNROTH, 2001, s. 56)

Děti, které jsou ochuzeny ve svém dětství o poznání a kontakty s přírodou, jsou vlastně ochuzeny o tvořivost, představivost a pestrost. Nesmíme být lhostejní a doufat, že naše děti nepotřebují styk s přírodou, rozpoznat jednotlivé druhy květin, rostlin, stromů a vědět, jak se vůbec obléci na vycházku do lesa.

Při rozhovoru s dětmi jsem se ptala, kdo byl v lese a kdy naposledy. Nebylo jich mnoho a větší část dětí dokonce les ještě nenavštívila.

„Pokud dětem neumožníme dostatečný kontakt s přírodou, omezujeme jejich operační pole ve využívání tzv. explorativní hry, ve které se dítě chová jako badatel, potřebuje zakoušet realitu dotýkáním, hleděním nasloucháním a čicháním“ (VOSTRADOVSKÁ, 2005, s. 9).

Lidé chodí do lesa spíše za nějakým účelem, jako je sbírání lesních plodů, sbírání hub nebo pro dřevo na topení. Bez účelu se do lesa již moc nechodí, lidé neustále někam spěchají, mají mnoho, a když už nepracují přímo v zemědělství, nemají vlastně v lese již co dělat. Vytváří se novější technika, děti žijí životem virtuálním, plným počítačů a nejnovější

techniky. Nic je už do přírody netáhne, tráví volné chvíle zcela jiným způsobem, který je způsoben „naší moderní dobou“ (KOPECKÁ, 2005).

U srovnání venkovského a městského života mě napadá, že se liší pouze v dostupnosti obchodů, kin, divadel. Lidé už umějí jen málo využívat toho, co je kolem nás. Proč nosí „klapky“ na očích? Nebo opravdu je o přírodu tak malý zájem?

Máme-li zájem na tom, abychom v dětech ukotvili citový vztah k přírodě, máme příležitost jen tehdy, budeme-li ochotni nechat do naší blízkosti vstoupit kousek přírody a s ní spojenou nedílnou součástí různých druhů živočichů. Teprve potom uvidíme rozmanitost naší zahrady, které nám dají možnost pochopit koloběh všeho živého (HEDERER, 1994).

Pobyt dětí v přírodě při různorodých hrách a vycházkách v mateřské škole je jistou a danou samozřejmostí. S postupem času a zvyšujícím se věkem dětí se i doba výuky omezuje. Právě proto v mateřské škole, která je umístěna na vesnici (dědině) by se mělo dít, co nejvíce poznání „na čerstvém vzduchu“. O toto poznávání jsou děti městského typu dosti ochuzeny. Venkovské školky mají celkově nejpríznivější situace přímého pozorování přírody, krajiny, různých přeměn a také lidských zásahů a výtvorů v přírodě. Právě toto všechno děti během pobytu ve venkovním prostředí mají možnost nacházet. V některých případech se nejedná přímo o vycházku, ale jen o „nezá vaznou“ procházku (VŠB – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA, 1996).

Naše mateřská škola, ve které pracuji a o které se v mé bakalářské práci zmiňuji, se nachází v obci, která se nazývá Špičky. Obec Špičky, rozkládající se na evropském rozvodí, je jednou z nejstarších obcí na Moravě. Nachází se 5 km východně od města Hranic. Špičky leží na území okresu Přerov a náleží pod Olomoucký kraj. Příslušnou obcí s rozšířenou působností je město Hranice. Tato část střední Moravy se historicky a etnograficky nazývá Haná. Pětina katastru obce je osázena lesním porostem, menší část plochy obce zabírají také louky.

V obci můžeme také najít kulturní dům, obecní úřad v prostorách bývalé školy, hasičskou zbrojnici, knihovnu, hostinec a zmiňovanou mateřskou školu.

Mateřská škola je součástí příspěvkové organizace, je jednotřídní, heterogenní s kapacitou 20 dětí. Pracují zde tři pracovnice, ředitelka, učitelka a školnice MŠ. Do MŠ se sváží i děti z okolních vesnic – Bělotín, Kunčice i z města Hranic. MŠ má také k dispozici malou zahradu, kde je umístěno posezení, pískoviště, dřevěný domeček s hračkami

a dětským náradím. Zahrada MŠ je docela malá, proto se více využívá vycházek, toulek a her v místní krajině.

Obec Špičky je členem sdružení Mikroregion Hranicko, jehož cílem je dosáhnout zlepšení úrovně života prostřednictvím postupů a metod udržitelného rozvoje. Dobrovolný svazek obcí Mikroregion Hranicko vznikl v roce 2001 jako nástupnický subjekt Sdružení obcí založeného v roce 1999 s cílem společně pracovat a podporovat rozvoj svého regionu (viz. 9. internetový zdroj).

2.5 Flora a fauna místního regionu

Přírodu a krásu země tvoří fauna a flora. Je jich kolem nás nepřehledné množství, kdy sami ani některé druhy neumíme pojmenovat, ale o základních druzích bychom vědět měli, jelikož je náš úkol, abychom je naučili i naše děti. Proto zde připomenou základní druhy flory a fauny našeho regionu, které učím a ukazuji dětem z naší školky.

Je nepřehledné množství různorodé literatury na téma příroda. Dnes máme mnoho možností ukázek zvířat, rostlin, brouků a všeho živého. My s dětmi ale raději objevujeme přírodu naživo, abychom se mohli něčeho dotknout, cítit, radovat se ze zážitku. Vždyť svět rostlin a zvířat je nesmírně bohatý a mnohotvárný. Obklopuje nás lidi již od nepaměti a je nedílnou součástí našich životů.

2.5.1 Flora – ukázka

Motto: „K tomu abychom porazili jeden krásný strom, potřebujeme sotva půl hodiny. K tomu, aby strom vyrostl tak, abychom ho mohli obdivovat, musí růst celá staletí.“

Eugen Roth

Mezi nejznámější floru patří stromy jehličnaté, listnaté, bylinky, kytky.

Stromy listnaté – mají široké a ploché listy, která opadávají na zimní období. Mají kratší a menší kmen, než stromy jehličnaté, mají silné větve, které pak tvoří košatou korunu.

Dub – je listnatý opadavý strom dorůstá výšky až 35 metrů. Koruna se maní s věkem. Když je mladý, je rozložená spíše do výšky, ve stáří se rozrůstá do šířky. Kůru mám tmavou, někdy až černou, na kmeni drsnou a rozpraskanou. Listy vypadají jako „obrácené vajíčko“, na okraji je několik lalůčků. V květnu má dub také květy, kterým se říká jehnědy. Po opylení se z nich vyvíjí plody – žaludy. Dřevo dubu je velmi tvrdé, proto se používá k výrobě nábytku, parket, sudů, lodí. Žaludy lze využívat jako krmivo pro dobytek (*KARTY STROMŮ – LISTNÁČE, 2010*).

(zdroj: karty stromů)

Buk obecný – je listnatý opadavý strom, dorůstá výšky až 45 metrů. Může se dožít až 400 let. Kmen má poměrně štíhlý a má tvar válce. Jeho kůra je hladká a šedivá. Jeho plody se nazývají bukvice. Bukvice se v malém množství využívají jako potrava pro dobytek, ale ve větším množství jsou mírně jedovaté. Tento strom roste téměř všude v České republice. Snáší velmi dobře stín. Dřevo je tvrdé, těžké a málo pružné. Není vhodný na venkovní využití, ale naopak velmi vhodný na využití vnitřní (*KARTY STROMŮ – LISTNÁČE, 2010*).

(zdroj: karty stromů)

Bříza bělokorá – za mlada má hladkou kůru, žlutavě nebo načervenalé hnědou, později se stává šedivě bílou s typickými puklinami. Listy jsou poměrně drobné a mají tvar trojúhelníku. Kvetou od dubna do května. Květy jsou jehnědy. Je to nenáročná dřevina, může růst i v silně narušených nebo změněných prostředích. Má ráda světlo, dává přednost světlým lesům nebo okrajům pasek. Ve stínu brzy umírá (*KARTY STROMŮ – LISTNÁČE, 2010*).

(zdroj: karty stromů)

Lípa malolistá – opadavý strom s košatou korunou, výška může dosahovat až 30 metrů. Větve jsou husté a pravidelné. Kůra v mládí je hladká, ve stáří praská. Listy mají tvar srdíčka, proto se jí také někdy říká srdčitá. U nás existuje více druhů lip. Lípa je považována na národní strom (*KARTY STROMŮ – LISTNÁČE, 2010*).

(zdroj: karty stromů)

II. Stromy jehličnaté - mají listy ve tvaru jehliček a dozrávání semen probíhá v tvrdých dřevitých šiškách. Jehličí ze stromů neopadáva každým rokem (kromě modřínu), ale na stromě zůstává dlouhou dobu v rozmezí 3 – 9 let. V každém roce pak nejstarší jehličí postupně opadá.

Borovice lesní – je strom cca 40 metrů vysoký s tlustými větvemi. Rostou na něm vzpřímené šišky. Borovice nemá zvláštní nároky na půdu, odolává mrazu i velkému suchu (*AAS, RIEDMILLER, 1994*).

(zdroj: kapesní atlas – stromy)

Jedle bělokorá – je velmi vysoký strom, který má korunu v podobě válce. Jehličí je ploché a bez ostré špičky, na spodní straně má dva bílé proužky. Po dozrání šupiny opadají se semeny dolů a zůstává na větvi jen holé střední větveno (*AAS, RIEDMILLER, 1994*).

(zdroj: kapesní atlas – stromy)

Smrk pichlavý – je velmi statný strom, který má kmen štíhlý a kuželovitý. Větve u spodu stromu jsou delší než větve horní. Šišky má dlouhé (10-15cm). Šišky visí ve vrchu stromu směrem dolů (*UHŘÍČKOVÁ, 2002*).

(zdroj: kapesní atlas – stromy)

III. Byliny a kytky

Sedmikráska – dvouděložní rostlina z čeledi hvězdčovitě. Roste na loukách, říká se jí také chudobka. Je to velmi vytrvalá bylina, roste velice hojně na lukách a jiných travnatých místech. Je velice dobrá na léčbu zánětů dýchacích cest a kůže.

(zdroj: MŠ Špičky)

Kopretina – je dvouletá až víceletá bylina, listy jsou u ní jednoduché, střídavé. U nás v ČR rostou tři druhy kopretin. Je to typická bylina, která roste na loukách a zahradách.

(zdroj: MŠ Špičky)

Pomněnka lesní – je kytka, která je typická malými květy světlé modré barvy. U dětí se používá rčení: „pokud budeme trhat pomněnky, bude dlouho pršet“. Tato rostlina roste hojně ve světlých i stinných lesích a na loukách. Kvete od května do září.

(zdroj: MŠ Špičky)

Smetanka lékařská (pampeliška) – je to plevelná rostlina, nenáročná na půdu, roste v hojném počtu na loukách a jiných travnatých místech. Velice dobrý je pampeliškový med.

(zdroj: MŠ Špičky)

Podběl – je vytrvalá léčivá rostlina s dlouhým plazivým oddenkem. Roste většinou na polích, loukách a vlhkých místech. V lékařství se užívá hlavně proti kašli a při hojení ran. Kvetे v březnu a dubnu.

(zdroj: MŠ Špičky)

Petrklíč (prvosenka jarní) – kvete brzy z jara, proto se o něm říká, že přináší a otevírá jaro. Květy mají zvonkovitý podlouhlý žlutý kalich, petrklíče mají rádi vlhký a studenější vzduch. Při teple a slunci blednou a brzy odkvétají. Krom prvosenky jarní u nás roste ještě 6 dalších druhů prvosenek, hlavně ve vysokých horách.

(zdroj: MŠ Špičky)

Mák setý – je statná bylina, kvete v červnu až srpnu. Je známý svými uspávacími a omamnými účinky. Semena jsou jedlá, velice dobře se hodí k jídlu a nahrazují olivový olej. Olej získáváme ze semen lisováním.

(zdroj: MŠ Špičky)

Kopřiva dvoudomá – je rostlina s žahavými chlupy. Roste ve vlhkých lesích a u lidských příbytků, plotů a příkopech. Mladými kopřivami se zjara krmí malá housata, nebo je možno uvařit jako špenát. Je prevencí proti revmatismu.

(zdroj: MŠ Špičky)

Sněženka jarní – bylina, která roste časně zjara, již v únoru či březnu. Roste v lužních lesích, v křovinách, na loukách.

(zdroj: MŠ Špičky)

Fialka – roste v lesích a v blízkosti lidských příbytků, pěstuje se v zahradách. Sušené fialky se používají i v lidovém lékařství.

(zdroj: MŠ Špičky)

Jetel luční – roste divoce na loukách, v příkopech a je také pěstován na polích pro dobytek. Kvete od května do září. Je to význačná medonosná rostlina.

(zdroj: MŠ Špičky)

Konvalinka vonná – vytrvalá bylina, která kvete od května do června ve světlejších listnatých i jehličnatých lesích, na horských loukách. V době svého květu přináší nádhernou vůni. Je to prastará léčivá rostlina.

(zdroj: MŠ Špičky)

2.5.2 Fauna - ukázka

„V přírodě necht' se vše vyvíjí samo, bez násilných zásahů“

Jan Ámos Komenský

Srnec obecný – je nejmenší druh z čeledi jelenovitých. Nepatří k typickým obyvatelům lesa, nejraději má louky a pole. Má velice dobře vyvinutý čich. Na hlavě má dva parůžky, které každoročně shazuje. Lidé dělají často velkou chybu, když najdou mláďata a odnesou je do zajetí. I tak se s nimi matka dorozumívá jemným pískáním. Srnce můžeme spatřit poměrně často na rozsáhlých lánech, většinou můžeme spatřit celá stáda srnčí zvěře (*LACHMANN, HANZAL, 1996*).

(Zdroj: Stopy zvěře – Miroslav Bouchner)

Liška obecná – liška má typické „rezavé“ zbarvení a huňatý ocas. Žije v lese, ale převážně vychází na lov v nočních hodinách. Je to psovitá šelma, která je velkým přenašečem vztekliny. Většinou si existenci lišek uvědomíme podle stop zanechaných ve sněhu. U nás žije skoro všude a patří ke středně velkým šelmám. Liška se živí především hraboši, ale nepohrdne ani brouky či měkkýši nebo potravou v podobě rostlin (LACHMANN, HANZAL, 1996).

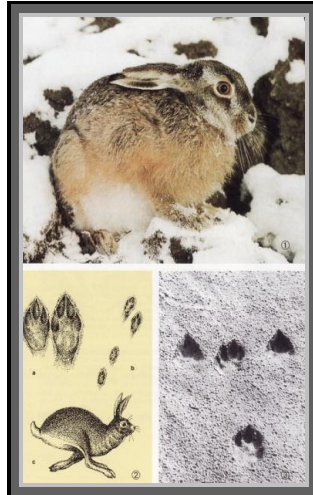
(Zdroj: Stopy zvěře – Miroslav Bouchner)

Prase divoké – potřebují k životu většinou listnaté nebo smíšené lesy. Jejich mohutnost dosahuje až 300 kilogramů. Typické je pro ně vyvalování v mokřinách. Často se objevují na polích s kukuřicí. Jsou to také noční lovci. Většinou se sdružují do početných tlup. Je předkem prasete domácího (LACHMANN, HANZAL, 1996).

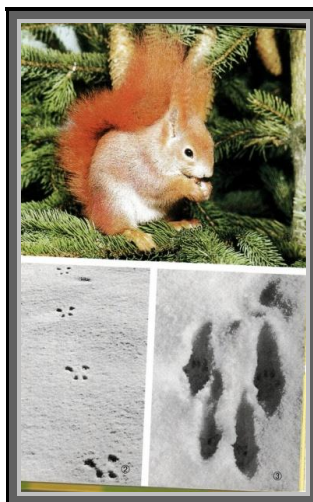
(Zdroj: Stopy zvěře – Miroslav Bouchner)

Zajíc polní – zajíci žijí většinou samotářsky, kdy jsou aktivní hlavně v nočním čase. Přes den je lze vidět v době honcování. Pro zajíce typické je rychlý běh, kličkování a úprky do stran. U nás se vyskytují téměř všude (*LACHMANN, HANZAL, 1996*).

(Zdroj: Stopy zvěře – Miroslav Bouchner)

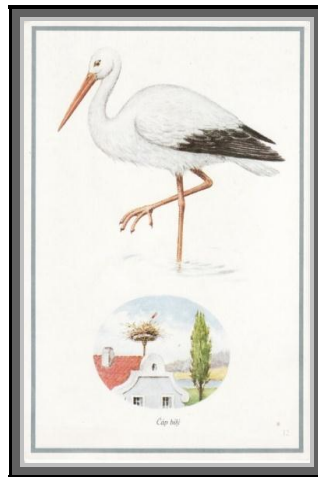
Veverka obecná – je z čeledi veverkovitých, typický je pro ni dlouhý a hustý ocas, který veverka využívá při šplhání po stromech ke koordinaci pohybu a také jako „přikrývku“ ke spánku. U nás se vyskytuje většinou forma černá nebo červená, typické jsou její uši vedoucí do špičky. (*LACHMANN, HANZAL, 1996*).

(Zdroj: Stopy zvěře – Miroslav Bouchner)

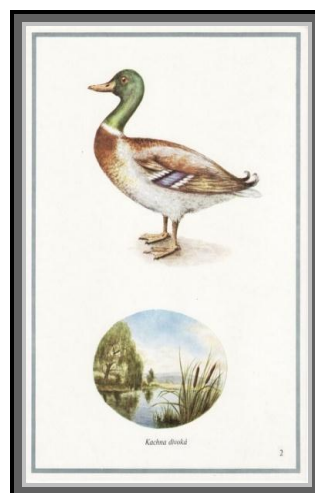
Mezi nejznámější zvěř, kterou by děti mateřské školy měly rozeznat, patří také ptáci:

Čáp – řadí se mezi největší lesní ptáky v Evropě. Zimní období tráví v Africe, k nám se vrací na přelomu března a dubna. K jeho potravě obvykle patří žáby, myši, hadi, hmyz. Jsou to tažní ptáci, kteří se vyznačují svou vytrvalostí v letu (*LACHMANN, HANZAL, 1996*).

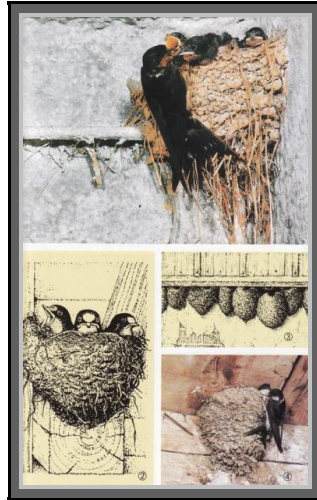
(zdroj: MŠ Špičky)

Kachna divoká – Kachna divoká je ptákem převážně s noční aktivitou. Většinou ji můžeme zhlédnout na vodních plochách, na otevřené hladině daleko od břehu. Na zimu se hejna stěhují na jih, ale některé kachny zůstávají a můžeme je vidět na nezamrzlých tocích (*LACHMANN, HANZAL, 1996*).

(zdroj: MŠ Špičky)

Vlaštovka obecná – je zpěvný pták, modročerné lesklé barvy, na bříšku je bílá. Na ocásku má vytvarovanou typickou vidličku, křídla ostrá. Ráda si staví svá hnízda v lidském obydlí, jako jsou stodoly, garáže, seníky, aj. Živí se hmyzem a je brána za posla a příchod jara.

(Stopy zvěře – Miroslav Bouchner)

Vrabc polní – vrabce polního si můžeme splést s vrabcem domácím, jsou si dosti podobní. Živí se rostlinami, semeny a drobným hmyzem. Typické je jeho „švitoření“ čim, čim.

(zdroj: MŠ Špičky)

Sova (nebo výr) – typický lesní pták. Je pokrytá hustým peřím, živí se krtky, potkany, někdy uloví i ježka. Příznačné je pro ni její houkání (uhu). Je to noční pták, který ve dne odpočívá a v noci se vydává za potravou. Hnízdí v dutinách stromů a na skalách (viz. 8. internetový zdroj).

(zdroj: MŠ Špičky)

Kos černý – je velký pěvec, hnízdí u nás i třikrát do roka. Kos samec je černé barvy, kosice je barvy hnědé. Je to pták, který přináší jaro.

(zdroj: MŠ Špičky)

Fauna i flóra naší krajiny je pestrá, ale není v lidských silách dětem názorně ukázat všechny druhy. Proto také volím obrázkový materiál s povídáním, který je nedílnou součástí „vzdělávání“ malých dětí. Děti jsou velmi zvědavé, chtějí vše vidět, vše si „ošahat“ a mít plno nových vědomostí. Je to velmi příznivé pro jejich budoucí život, tak proč nevyužít prostoru a všeho kolem, co se nám nabízí. Je plno dalších druhů živé přírody, která je zde pro nás.

Na vycházkách a toulkách s dětmi naší krajinou pozorujeme okolí, prohlížíme si i jednotlivé brouky, žížaly po dešti, či motýli na louce. Pozorujeme jejich chování, zbarvení, detaily. Někdy se nám nepodaří vidět jednotlivé druhy zvířectva či rostlin naživo, proto využíváme i obrázkového materiálu.

2.6 Lesní pedagogika a environmentální výchova zařazena do ŠVP

Environmentální výchova je nezbytnou součástí ve školním vzdělávacím programu, který ji zahrnuje. Předškolní vzdělávání má dětem ukázat a také usnadnit cestu dětem, jejich vzdělávání a poznávání. Hlavním úkolem je celkově rozvíjet osobnosti „malých tvorečků“, podporovat jejich tělesný, ale i psychický rozvoj, pomáhat jim pochopit náš svět a také je dále vést k dalšímu poznávání a vědění.

Předškolní vzdělávání musí hlavně vnímat a brát ohledy v oblasti fyziologické, kognitivní, sociální a emociální. Právě proto je RVP a následně i ŠVP rozděleno do základních vzdělávacích oblastí, které u dětí podporujeme.

Dítě a jeho tělo

Záměrem pedagoga společně s environmentální výchovou je podporovat růst a samostatný vývoj dítěte, zvyšovat jeho fyzickou zdatnost, rozvíjet pohybové a manipulační dovednosti, vést děti ke zdravým životním návykům. Při činnostech spojených s výchovou environmentální si pedagog musí uvědomit cíle, které u dětí bude podporovat.

Cíle:

- uvědomění si vlastního těla
- rozvoj a zdokonalování různorodých schopností a dovedností
- užívání a vnímání světa všemi smysly
- rozvoj celkové fyzické i psychické zdatnosti pro pochopení
- celkové osvojení si poznatků a činností, které vedou k podpoře zdraví, bezpečnosti a celkové pohody v prostředí
- poznávání smyslových a psychomotorických her, které jsou pro děti velmi důležité
- při poznávání světa a života jako takového nesmíme zapomínat na výtvarné a hudebně pohybové aktivity spojené s environmentální výchovou
- vést činnosti, které jsou zaměřené k poznávání lidského těla
- v neposlední řadě vysvětlit prevenci úrazů, které hrozí při pobytu jak venku, tak v prostorách mateřské školy (*RVP, 2004, s. 13*)

Možná rizika: v oblasti „Dítě a jeho tělo“ se musíme zaměřit i na možná rizika, které jsou velmi nepříjemná a nebezpečná. Pedagog chce dětem ukázat správnou cestu k osvojení si poznatků spojené s výchovou v přírodě a okolí. Rizika, která hrozí, jsou například nedostatečné uvědomění si individuálních potřeb dětí, rozlišnosti věkové, nedostatečné a nebezpečné prostředí a pomůcky k výchově, neznalost zdravotního stavu dětí, dlouhodobé zatěžování dětského organismu či nedostatečně připravené prostředí k výchově a předávání informací.

Dítě a jeho psychika

Psychika dítěte předškolního věku je velmi citlivá, málo odolná a potřebuje neustálý stimul pozitivních zpráv a hodnocení. Děti jsou velmi citlivé bytosti, které mají nádherně vytvořenou dlouhodobou paměť. Proto na ně musíme být správně připravení a hlavně hrdí na to, že jim můžeme předávat tak důležité možnosti, schopnosti a dovednosti, které budou využívat po celý svůj život a snad si i někdy v budoucnu, v dospělém věku vzpomenou na to, když jsme jim vysvětlovali pojmy „svět, životní prostředí, krajina, les nebo příroda“. Ne nadarmo se říká, že děti mají paměť jako „slonové“ a nejkrásnější zážitky a prožitky jsou z předškolních zařízení.

Cíle:

- rozvoj řečových a jazykových schopností
- rozvoj celkových komunikativních dovedností
- osvojení si poznatků z přírody
- umět komentovat prožité zážitky a prožitky
- samostatný slovní projev při dotazu
- vyprávění toho, co dítě slyšelo nebo shlédlo a co jej zaujalo
- prohlížení knížek s lesní a přírodní tematikou
- hry a činnosti zaměřené k poznávání a rozlišování jednotlivých zvuků lesa a přírody
- pojmenovat většinu toho, co vidělo a zažilo
- učit se novým významům, pojmům a slovům
- orientovat se v prostoru (*RVP, 2004, s. 16*)

Možná rizika: děti jsou tvorečkové nevyzpytatelní, kteří potřebují neustálou komunikaci, cítit pocit bezpečí, vědět, že je máme rádi a že je chceme něčemu naučit. Vždyť výlety, exkurze, různé poznávací akce tvoříme jen a jen pro ně, aby věděli něco více o světě, mohli si na něco šáhnout, něco uchopit, vnímat věci jak zrakem, tak i čichem nebo chutí či hmatem a žít plnohodnotně svůj život tak, aby neustále byli v pocitu poznávání a nového vědění. Děti se velmi těší na činnosti, které jsou pro ně přichystány a milují přírodu, tak proč jim nedopřát té krásy víc. Zde hrozí rizika v podobě chudé komunikace, málo příležitosti při pobytu venku, omezený přístup ke knihám a časopisům o přírodě nebo necitlivého vztahu učitele k dětem rozhovorech, otázkách.

Dítě a ten druhý

Při této interpersonální oblasti je úkolem naučit děti vzájemné toleranci, pomoci kamarádovi, který má potíže, být ohleduplný, soucítit s druhými, jelikož pozornosti a ohleduplnosti není nikdy dost. Při různých akcích jak ve školním či venkovních prostorech být nápomocný a vstřícný, jelikož všichni jednou budeme potřebovat něčí pomoc.

Cíle:

- seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhým
- navazování a osvojování si poznatků a vztahů dětí k druhým lidem
- posilování prosociálního chování – rozvoj citlivosti k sobě, k druhým a okolí
- rozvoj kooperativních dovedností
- navazování společné pomoci a spolupráce
- navazování nových kamarádských vztahů a přátelství při vzájemné spolupráci (*RVP, 2004, s. 21*)

Možná rizika:

Děti jsou někdy dosti nedůvěřivé k druhým osobám, dokonce i k dětem, které neznají. Některým dětem nemusíme radit, či je pobízet k tomu, aby se s druhým dítětem seznámilo, ale u druhých dětí je tomu třeba naopak, jsou bojácné, stydlivé a nedůvěřivé. Proto se snažíme odbourávat tyto společenské „chyby“. V přírodě a v činnostech při poznávání a osvojování nových věcí, přijímání stále nových zážitků se děti poznávají určitě lépe. Bohužel i zde, jsou možná jistá rizika, kterým bychom měli zabránit. Může se stát, že aniž bychom si některé věci uvědomovali, můžeme dětem představovat příliš ochránářské prostředí, vyjadřování přehnaného strachu při pobytu třeba v lese, špatná soustředěnost, chování velmi pedagogické až autoritářské nebo špatné až nedůstojné jednání

Dítě a společnost

Záměrem každého pedagoga je uvést dítě do společenství ostatních lidí, naučit ho žít s ostatními, uvést jej do světa kultury, přírodních a životních hodnot a snažit se o to, aby si dítě osvojilo zdravý pohled na svět, přírodu, okolí. Cílem pedagoga je, aby naučil vědění a myšlení, že právě v dětech máme budoucnost, proto je vést k tomu, aby si vážily všeho živého i neživého, aby se naučily chránit svět a přírodu před všemi zhoubami, kterých se my dospělí někdy dopouštíme.

Cíle:

- poznávání pravidel společného života a soužití
- vytvoření přirozeného sociokulturního prostředí
- spolupracovat, spolupodílet a přinášet užitek pro náš život
- vytvářet efektivní postoje, které budou pro užitek všem
- seznamování se světem lidí, osvojení si určitých poznatků o prostředí, v němž dítě žije
- vytvoření a osvojení si daných postojů ke světu a životu
- poznávat okolní krásy
- pochopit, že je důležité starat se o své okolí, ve kterém žijeme
- aktivně se účastnit různých akcí, které přinášejí užitek pro přírodu
- naučit se plnit určitá pravidla, která jsou důležitá pro zdravý vývoj všeho živého
- každodenní setkávání se s pozitivními vzory chování a jednání
- rozvoj společenského a estetického vkusu (*RVP, 2004, STR. 23*)

Možná rizika:

Při nedodržování určitých pravidel a zásad chování ve společnosti můžeme být ohroženi riziky v podobě nevhodných názorů, nedostatku okolních podnětů, nedostatku stimulu a motivace pro další objevování a zkoumání venkovního prostředí, nedodržování daných pravidel, které jsme si stanovili, chybějící informace k určitým tématům o poznávání světa a života v něm.

Dítě a svět

Oblast „Dítě a svět“ již mluví sama za sebe. Děti jsou jak zvědavé, hravé, tak i velice spontánní, kdy každodenně „bádají“ po určitých znalostech či nových vědomostech, které je oslovily a o které mají zájem. Děti v předškolním věku mají nepřehledné množství neustálých otázek, na které někdy ani samotní rodiče, či pedagog nemají odpověď. Je to smutné zjištění, ale ani dospělý člověk nemůže vědět všechno a orientovat se ve všech přírodních oborech, které zrovna děti zajímají. Stačí malá procházka při zpáteční cestě ze školky domů a dítě dostane zas a znova plno nových podnětů k následovnému bádání a zkoumání, proč je tomu tak a ne zrovna jinak. Snažíme se našim dětem předávat jen plně kvalitní informace a stejně někdy zjistíme, že vlastně ti naši „malí tvorečkové“ mají v některých okruzích větší znalosti, jak my dospělí. V této oblasti, bychom se měli hlavně zaměřit na dále vyjmenované cíle.

Cíle:

- seznamování s místem a okolím, kde dítě vyrůstá a žije, vytvořit pozitivní vztah k tomuto prostředí
- uvědomování si jednotlivých přírodních rozmanitostí a neustálou přeměnu
- pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou naše prostředí jak chránit a obnovovat, tak mu ale i nenávratně ublížit
- rozvoj úcty a lásky k životu a světu
- osvojit si schopnost přizpůsobit se měnícím se podmínkám ve vnějším i vnitřním prostředí
- vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou i neživou přírodou, lidmi, společnostmi a planetou Zemí
- naučit se pozorovat okolní prostředí a život v něm, okolí přírodu a všechny její krásy
- podílet se na ochraně prostředí a pečovat o své okolí
- využívat přírodních materiálů při výtvarné tvorbě
- práce s odbornou literaturou a vhodnými pomůckami
- pozorování změn životních podmínek a měnící se stav životního prostředí
- ekologicky motivované hravé aktivity
- vedení dětí k pěstelským a chovatelským činnostem, činnosti zaměřené k péči o domovní, školní a blízké prostředí (*RVP, 2004, s. 26*)

Možná rizika:

Svět je velký a děti malé. Ano, děti jsou sice malé, ale určitě jen věkově. V jejich hlavičkách přebývá tolik otázek, ale i vědomostí, které budou využívat po celý svůj život. Záleží pouze na nich, zda se dají tou správnou cestou, půjdou za svým skrytým hlasem a budou se „prát“ o to, co jim právem náleží – zdravý a nezkažený svět. Na nás dospělých je pouze to, ukázat jim správnou cestou, kam se vydat, motivovat je k práci a poznávání, volit správné postupy a metody nového vědění. Jako zpětnou vazbu za svou práci dostaneme jejich rozhodnost, zda z té „správné“ cestičky sestoupí, ale půjdou si dál za svým cílem.

Při objevování ve světě dětí se můžeme setkat s riziky jako je nedostatek příležitosti vnímat a vidět svět v jeho rozkvětu a pestrosti, nedostatečné nebo nepravdivé odpovědi na otázky, které nám děti kladou, stále stejné prostředí, špatný příklad nás dospělých, pokud dětem předáváme jiné informace, než jak se sami chováme, nevhodně vybraná témata, která jsou pro děti těžká a nezáživná.

3. Praktická část – využití lesní pedagogiky v mateřské škole

(příprava dětí na prožitkové aktivity)

3.1 Zavírání lesa na zimu s poustevníkem Martinem

Název programu:

Zavírání lesa na zimu s poustevníkem Martinem, výroba lucerniček

Cílová skupina:

děti 3 – 6 let

Počet účastníků:

10 dětí, 1 pedagogická pracovnice, rodiče dětí

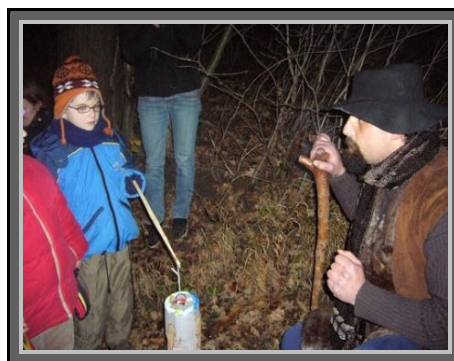
Cíl programu:

Cílem programu je navození zimní atmosféry s přicházejícím zimním obdobím, vysvětlení a seznámení se svátkem sv. Martina, seznámení s tradicemi, setkání se samotným poustevníkem Martinem, který dětem vysvětlí, co všechno dělá v lese a proč, navození „tajemné“ atmosféry, tvorba lucerniček, které nám pomohou v lese najít svatého Martina, přátelské setkání dětí společně s rodiči, udržování společenských a přátelských vztahů, dodržování tradic.

Popis programu:

Děti přišly společně v doprovodu svých rodičů do mateřské školy v odpoledních hodinách. Nejprve jsme si řekli, co nás dnešní den čeká, co budeme společně tvořit a koho půjdeme do lesa navštívit. Děti si přinesli krabičky od sýrů a dýně. Po usazení ke stolečkům jsem přečetla dětem pranostiku o svatém Martinovi a připomněli jsme si, co všechno jsme si o tomto svátku během minulého týdne řekli. Nato děti začali spolu s rodiči tvořit lucerničky, které byly potřeba vytvořit pro navození zážitkové atmosféry. Některé děti tvořily lucerničky pomocí krabiček a pauzovacího papíru, jiné děti si zvolily materiál přírodní – dýně. Rodiče jim pomáhali s vydlabáváním a lepením tavnou pistolí. Byla velice příjemná předvečerní nálada a všichni jsme byli v očekávání přicházejícího večera, kdy se setmí, abychom mohli dát do lucerniček svíčky a zapálit je. Nato jsme se oblékli a vydali se směrem k lesu, který je nedaleko naší školky. Všichni jsme měli rozsvícené lucerny, které nám pomáhaly najít správnou cestu k poustevníkovi. Na začátku lesa na nás již poustevník čekal. Děti jej pozdravily a začaly se ho vyptávat na všechny možné otázky, které je zajímaly a že jich opravdu nebylo málo. Poustevník na všechny dotazy pěkně reagoval a přidal své veselé

i neveselé zážitky z lesního okolí, které sám prožil, poučil je o správném chování v lese. Nakonec jim rozdal se svého „poustevníckého“ košíku přírodniny, které si pro děti připravil na mlsání v podobě sušených hrušek, švestek, jablek, oříšků a také obrázky lesních zvířátek na vymalování. S poustevníkem Martinem jsme se rozloučili v přátelském duchu krásnou písničkou, popřáli mu šťastné „poustevníčení“ a klidnou zimu, zamkli jsme les na zimu, pod sněhovou peřinu a vydali se k domovu. Děti byly vyloženě nadšené, plné nových zážitků a krásných vzpomínek na poustevníka, který nám slíbil, že se opět za rok, přesně na den a hodinu za námi přijde podívat.

Závěr a shrnutí:

Děti prožily krásný zážitek plný tajemství a zodpovězených otázek. Jejich oči zářily novými prožitky, dětem i jejich rodičům se akce s poustevníkem Martinem moc líbila a slíbili jsme si jak s poustevníkem, tak společně s dětmi, že si tuto příležitost vidět se opět za rok neodpustíme. Ještě dlouho po krásně prožitém odpoledni jsme na poustevníka Martina mysleli a vzpomínali (další ukázky viz příloha č. 1).

3.2 Program organizovaný pro mateřskou školu organizovaný střední lesnickou školou Hranice

Název programu

Putování lesem, poznávání lesního prostředí

Cílová skupina

2 – 6 let

Počet účastníků

18 dětí, 2 pedagogické pracovnice MŠ, 1 pedagogická pracovnice SLŠ, 6 studentů SLŠ

Cíl programu

Seznámení dětí s lesním prostředím, kde budou poznávat svět lesní fauny a flory, naučí se vnímat lesní prostředí všemi smysly, dostanou informace o práci lesníků, naučit děti úžasu a pozorovat jejich spontánní reakce, docílit toho, aby se naučily chovat v přírodním prostředí a sami uměli ohodnotit, co je špatné a dobré chování, které chování lesu prospívá a kterému by se, měly vyhnout, pěstovat u dětí pohyb, který je nedílnou součástí jak fyzické oblasti, tak oblasti psychické.

Popis programu:

Program se konal ve Valšovicích, na lesním polesí, které má SLŠ Hranice k dispozici k podobným účelům. Na místo jsme dorazili autobusem, vhodně oblečení a obutí, připraveni prožít krásný den, plný zábavy a poznávání nových věcí. Na místě nás čekala paní vychovatelka s šesti studenty SLŠ. Po vzájemném seznámení a uvítání si studenti utvořili dvě skupinky dětí, podle věku. Každá skupina dětí odešla se třemi studenty prožívat lesní dobrodružství. Nejprve se děti posadily na dřevěné klády, kde jim studenti nalepili nálepky se jmény, pro lepší zapamatování. Nato jim rozdali obrázky s lesní zvěří, kdy děti ukazovaly své dosavadní znalosti. Pro inspiraci se dozvěděli moc krásné a zajímavé příběhy o jednotlivých zvířatech na obrázcích. Pro zahřání celého těla se začalo ve sportovním duchu, a to chůzí přes klády stromů. Děti byly velmi statečné a šikovné, všichni jsme dbali na bezpečnostní pravidla. Po zdolání chůze přes překážku měly děti připravenou „pavučinu“, přes kterou hledaly cestu ven, jako muška, která se dostala do nebezpečí. Pavučina byla přidělena k dvěma stromům a propletena pomocí lana. Po zdolání základních překážek děti čekalo překvapení v podobě zapojení sluchového smyslu, kdy jim studenti ukazovali názorně, jak se mezi sebou vábí zvěř. Měli k tomu přichystané „vábičky“, které vydávaly k nerozpoznání stejné zvuky, až toho využila jedna srnečka, která si myslela, že na ni voláme

a vydala se k nám. Děti měly možnost, si sami vábičky zkusit. Poté jsme šli hlouběji do lesa, kde jsme se spojili s druhou skupinkou dětí. Společně jsme se zájmem pozorovali studenty, kdy nám podávali informace o tom, jak poznat nemocné stromky. Děti je pak označovaly oranžovou barvou. Jelikož jsme již byli dosti hluboko v lese, zkusili jsme les trochu „uklidit“, kdy děti nosily větve a spadené kousky stromů, které dávaly na sebe. Po „náročném práci“, plní dojmů jsme došli k rybníku, kde jsme si vytáhli svačinky a v klidu odpočívali, ale jelikož nás viděli přicházet místní kapřici, museli jsme se o naše dobroty s nimi také podělit. Děti si nakreslily mapu lesa, abychom příště věděli, kudy se opět vydat. Zcela vyčerpaní, ale plni nových zážitků a dojmů jsme se vydali zpátky k autobusu, kde na nás již čekal pan řidič a zavezl nás zpátky do naší mateřské školy.

(děti se studenty SLŠ Hranice)

Závěr a shrnutí:

Tato „lesní akce“ byla naprosto úžasným prožitkem a přínosem pro naše děti. Velice hodně mě zaujalo chování dětí, které bylo spontánní, milé a úžasné. Tímto prožitým dopolednem jsem pochopila, že děti nepotřebují na hraní a poznávání okolního světa hračky, ale že se dokážou zabavit i sami, jen k jejich zábavě musí být dostatečné množství podnětů.

Ještě dlouhou dobu jsme si s dětmi vyprávěli o všem, co jsme prožili a co se jim na výletě v lese nejvíce líbilo. Dětem chci udělat radost a zároveň je nechat překvapit, proto pro ně plánuji hned na počátku dalšího školního roku zopakování lesní „turistiky“, doufám, že budou plně nadšeny, jako byly doposud (další ukázky viz příloha č. 3).

3.3 Program po mateřskou školu organizovaný LČR

Název programu

Poznávání lesních krás s LČR

Cílová skupina

3 – 6 let

Počet účastníků

17 dětí, 2 pedagogické pracovnice, 1 revírník LČR

Cíl programu

Cílem naší lesní aktivity je uvést děti do neustále měnící se přírody, naučit se poznávat druhy stromů, osvojit si „kouzlo“ lesa a učit se dívat kolem sebe, aby všichni již od útlého věku viděli a pozorovali změny, které jsou v lesním prostředí běžné. Seznámit děti s bylinkami, kytkami, jednotlivými druhy stromů, vidět a zažít opět něco nového.

Popis programu

Dne 16. 6. 2011 jsme si s dětmi prožili „lesní akci“, kterou si pro nás připravily LČR. Hned po příjezdu na lesní „předem“ domluvenou cestu nás mile přivítal pan revírník, pracovník LČR, který nám vysvětlil náš program. Nejprve jsme s dětmi museli najít správnou a vhodnou cestu, jak se do lesa dostat co nejschůdněji. Prohlíželi jsme si stromy a určovali, jaký je rozdíl mezi jehličnatými a listnatými, které druhy jsou nám známé. Pan revírník nám ukázal „vábičku“ na kůrovce. Vysvětlit dětem, co je kůrovec, že jeto malý brouk, který zalézá pod kůru stromů a tou se živí, naklade tam vajíčka a rozmnožuje se čím dál víc.

Děti se dozvěděly, že je tak velmi nebezpečný pro všechny stromy, které tímto okusováním kůrovci ničí. Dokonce jsme měli možnost nahlédnout do samotné „vábičky“ na kůrovce, kde je lesníci chytají. Pan revírník, nám dal shlédnout i přímou ukázkou kůry s kůrovci a jejich vajíčky. Při cestě dál jsme pozorovali okolí, pojmenovali některé kytky a bylinky a dokonce si zkusili chuť pravých lesních jahod. Měli jsme velké štěstí pozorovat i vyvážení dřeva z lesa a jeho samotné nakládání na vůz. Jelikož jsou děti velice vnímavé, všimly si, že jsou v některých stromech díry. Pan revírník nám vysvětlil, že je tam udělal datel a je to jeho hnízdo pro vajíčka. Při cestě hlouběji do lesa děti našly velké mraveniště, pozorovaly „mravenčí práci“ a přenášení jejich vajíček. Měli jsme možnost vidět i spadlé stromy po polomu. Při krásné procházce jsme měli možnost odpočinout si i u lesního jezírka, kde děti pozorovali rybky a žáby a dozvěděli jsme se nádhernou pověst, plnou tajemství,

kteřá se k jezírku vztahuje. Jelikož mají děti nejraději pohádky, ukázal nám pan lesník lesní chaloupku, kde prý žije jedna Ježibaba, která je ale hodná a dává jim pozor na les. Všichni byli nadšení a chaloupku si šli hned prohlídnout a při prohlídce našli vosí hnízdo, o kterém se také dozvěděli plno nových a zajímavých informací. Velikým překvapením pro nás bylo, když si děti mysleli, že chaloupka je celá sladká a z perníku, proto si zde udělaly hnízdo i vosy. Po krásně prožitém dopoledni jsme se rozloučili velkým poděkováním a veselou písničkou s panem revírníkem a domluvili se na brzké zopakování poznávání lesního prostředí.

(pozorování datliho hnízda)

(pozorování mraveniště)

(ukázka „lapače“ na kůrovce)

Závěr a shrnutí

I když s dětmi chodíme do přírody velmi často, pokaždé nalezneme něco zajímavého a nového. Ne jinak tomu bylo i při této akci. Děti byly nenásilnou formou informovány a různých důležitých vědomostí, které jim do budoucna v mnohém pomůžou. Na zpáteční cestě jsme uviděli ještě další dvě mraveniště, jedno s červenými mravenci, ale to jsme příliš neprohlíželi, jelikož všichni víme, jak umějí kousat. Dětem se výlet moc líbil, těšíme se na další putování a poznávání lesní krajiny (další ukázky viz příloha č. 4).

3.4 Toulky jarní přírodou

Název programu

Výlet po místním okolí a pozorování probouzející se přírody

Cílová skupina

2 – 6 let

Počet účastníků

18 dětí, 2 pedagogické pracovnice MŠ

Cíl programu

Cílem programu je naučit děti koukat se vnímat všemi smysly přírodu a vše kolem ní. Dnešní zábava pro děti není již tak pestrá jako v minulých dobách, což je velmi škoda. Děti mají úplně jiné zážitky a zkušenosti. Někdy se stává při příchodu do školky po víkendu, že si povídáme o prožitých volných dnech. Velmi často slýchávám, že děti byly v supermarketech na velký nákup, že jim maminka s tatínkem koupili nějakou „plastovou hračku“ a na oběd si zašli na hranolky s tatarkou. Toto počínání je dosti dvojsečné. Proč by na tom mělo být něco špatného, pokud se tyto „výlety“ provádějí párkrát do roka. Děti potřebují mít výběr a prožitky z více míst a situací, které zažijí. Ale bohužel mi připadá, že ve školce pomalu nic jiného neřešíme a děti jsou jako u vytržení, když mi povídají, jak tlačily nákupní košík.

Připadá mi to docela smutné při pomyšlení nad tím, že se za nedlouho může stát, že budeme pořádat i školní výlety do supermarketů, na tržnice, či herních center. Právě proto se naše malá „školička“ soustřeďuje na výlety po okolí. A jelikož prožíváme jarní období plné rozpuku a nových krásných plodů, květů, mláďátek, pojali jsme jeden týden takový, abychom se opravdu seznámili s naším krásným prostředím a viděli co nejvíce nových a nepoznaných věcí. Ráda bych dětem ukázala co nejvíce živé i neživé přírody a mým cílem je to, aby se do krajiny rády vracely a neustále poznávaly tyto neobyčejné krásy naší země.

Popis programu

S dětmi jsme si povídali o přírodě, co můžeme vidět, s čím se setkat a jak se chová příroda na jaře. Domluvili jsme se, že budeme po dobu jednoho týdne chodit každý den na vycházku po našem okolí a každý den uvidíme a zažijeme něco nového. Bála jsem se, že děti nebudou souhlasit, jelikož je velmi baví hry na zahradě a stavby na písku, ale velmi mile mě překvapily svým nadšením. Každý den jsme si vybrali jinou cestu a vydali se jiným směrem.

První den jsme se domluvili, že půjdeme směrem k našim rybníčkům. Je to docela dlouhá cesta, ale děti jsou velmi šikovné, po cestě jsme si zpívali, pozorovali okolí, odpovídali na všelijaké otázky a bylo nám dobře. U rybníčku jsme si sedli, snědli naše přichystané svačinky na posilnění a společně pozorovali hemžící se kapry ve vodě a skákající žáby. Jelikož některým dětem kousek svačinky zbylo, podělili jsme se o ně s rybičkami. Děti byly velmi spokojené, ani se jim nechtělo jít zpátky do školky.

Druhý den jsme šli úplně jiným směrem, kam nás nožky vedly. Šli jsme po louce, viděli jsme plno vlčích máků. Po cestě jsme potkali pár maminek s malými dětmi, tak jsme je vzali sebou, aby nám bylo veseleji. Kochali jsme se krásnými velkými a rozlehlými loukami, děti říkali, že je tráva jako koberec. Šli jsme směrem, kde mají místní myslivci voliéry s bažanty a kačenami. Voliéry jsme našli a mohli jsme ptáky uvnitř pěkně pozorovat.

Myslivci slíbili, že v létě dají kačeny na rybník, a proto je budeme moci chodit s dětmi krmit. Při zpáteční cestě děti našli rodinku slimáků a malé mraveniště, které jsme dlouhou dobu pozorovali. Byli jsme nadšení a udiveni, jak se mravenečci pilně starají o svá vajíčka, nadrobili jsme jim kousek rohlíku a šli cestou ke školce.

Třetí den jsme se vydali třetím směrem a to směrem k lesu. Děti pozorovaly stromy a říkali jsme si jednotlivé druhy a názvy jejich plodů. Některé děti to ještě pletly, ale to vůbec nevadilo, jelikož je starší děti opravovaly a tak se to určitě do příště všechno naučí. Zahráli jsme si rostlinkou pexeso. Děti donesly nějakou travu, list, nebo květinu a jejich kamarádi museli hledat stejný druh. Tato hra je velice bavila a hodně jsme se u ní nasmáli. Při cestě zpátky jsme pozorovali keř bezu, říkali si, na co jsou jeho květy dobré, a já dětem slíbila, že jim donesu domácí bezovou šťávu na ochutnání s vodou nebo do čaje.

Čtvrtý den jsme šli na návštěvu k místnímu veterináři podívat se na narozená štěňátka. Povídali jsme si o tom, jak na jaře všechno kvete a rodí se. Pan doktor nám řekl, jak o zvířata pečuje, co je pro ně vhodné a ukázal nám svou ordinaci a také narozená štěňátka. Děti si den velmi pěkně užily.

(vycházka do okolní přírody)

(pozorování kačen na rybníce)

(prohlídka štěňátek u místního veterináře)

Závěr a shrnutí

Dětem se prožitý „přírodní“ týden velmi líbil, společně jsme mnoho nového viděli a zažili. Byla jsem velmi překvapená, když jsme viděla, jak i malé děti umějí povídat a vzpomínat na krásné zážitky, byly plné citu, radosti a lásky. Prožitý týden nám dal hodně motivace do budoucna, pro stále další a další zkoumání a objevování.

Já osobně jsem se také mnoho dozvěděla a poučila se o zájmech našich dětí, o tom, že mají v sobě nespočet krásných otázek, plno vědění a dalšího zkoumání. Děti jsou šťastné za to, že svítí sluníčko, můžou se volně pohybovat, zaskotačit si na louce, projít se v lese, nebo jen tak si lehnout do trávy a snít. **Není právě tohle úkol nás pedagogů? Učit děti snít?** (další ukázky viz příloha č. 5)

Závěr

Co může být pěknějšího, než se brouzdat krajinou, lesem, přírodou a pozorovat vše, co nám všemi doušky dává. Žijeme ve 21. století, žijeme v době moderní, plné různé techniky, novinek, krásných moderních věcí. Je na zamyšlenou, zda je to všechno opravdu to pravé, co chceme předat, ukázat, naučit své děti.

Děti jsou zvědavé, mají neustále plno otázek, chtějí stále něco nového vidět, slyšet, poznat. Jsou to naše „malé dušičky“, které mají rády tajemství, kouzla, zázraky, jelikož to všechno se v jejich dětských očích odehrává. S těmito zázraky je možno se potkat skoro všude – v přírodě.

„Příroda je pro mne krásnou knihou, knihou, ve které člověk musí umět číst“ (MAREK E., 1999, s. 9).

Já jsem svůj „pedagogický“ sen uvedla v mé bakalářské práci. Děti byly seznámeny s lesní pedagogikou, s jejími „pomocníky“, a s environmentální výchovou. Chtěla jsem dětem ukázat, co všechno za krásy máme před očima, jen je umět otevřít. Děti prožily rok plný krás, zábavy, tajemství a získaly plno nových informací a nový pohled na své okolí.

Má práce by nebyla zcela úplně možná bez pomoci lesníků, přátel přírody a lesa, SLŠ Hranice, LČR a obětavých rodičů dětí.

Zbývá jen doufat, že to, co jsem dětem chtěla předat, se povedlo, a že budou do budoucna stále něco objevovat a jevit zájem o stále nové a nové zážitky tohoto typu.

Resumé

V teoretické části jsem se snažila zachytit nejdůležitější pojmy týkající se lesní pedagogiky a environmentální výchovy a jejich následné vysvětlení.

Při práci s dětmi jsem uvedla společné akce konané v přírodě, spolupráci se SLŠ Hranice, a také s LČR. Chci ukázat získané poznatky, chování a spontánnost dětí, při poznávání světa a života kolem nás.

Hlavní myšlenkou mé bakalářské práce je, aby se děti začaly dívat kolem sebe otevřenými očima a naučily se využívat krás naší země s pomocí nezapomenutelných zážitků.

Je přidána i fotodokumentace, pro názornou představu našich toulek a poznávání okolí.

Resume

In the theoretical part I have tried to catch the most important conception concerning with forest pedagogy and environmental education and their subsequent explanation.

During the work with children I have introduced co-operative actions performed in nature, cooperation with SLŠ and LČR. I want to show acquired information, behaviour and children spontaneity during the cognition of the world and life around us.

The main thought of my bachelor's thesis is that children should start to look more around themselves with their eyes opened and to learn to take advantage of the beauties of our country with the help of unforgettable experiences.

There is also added photo-documentation for illustrative conception of our rambles.

Použitá literatura

1. MÁCHAL A. *Praktická ekologická výchova*. Brno: Rozekvítek, 2000. 205s. ISBN 80-9029-54-0-1.
2. MATRE S. Van. *Earth Education a new beginning Creenville: The institut for Earth Education*, 1999. 317 s. ISBN nemá.
3. Západočeská univerzita v Plzni, Editor: KOPP J. *Environmentální výchova jako průřezové téma*. 1. vyd. Plzeň, 2008. 127 s. ISBN 978-80-7043-757-5.
4. ČINČERA J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. 257. publikace. Brno: Paido – edice pedagogické literatury, 2007. 116 s. ISBN 978-80-7315-147-8.
5. ANDĚRA M. a kol. *Zvířata v lese (Aventinum)*. 1. vyd. Praha 4: Aventinum naklad. s. r.o., 1999. 224 s. ISBN 80-7151-099-8.
6. POKORNÝ J. a kol. *Stromy*. 1. vyd. Praha 4: Aventinum naklad. s. r. o., 1998. 223 s. ISBN 80-7151-045-9.
7. BRAUNROTH E. *Kooperace s přírodou v harmonii s přírodními bytostmi*. Fabula: 2001. 172 s. ISBN 80-902829-8-9.
8. REICHHOLF J. *Les*. 1. vyd. Euromedia Group, Knižní klub a Ikar Praha a. s., 1999. 223 s. ISBN 80-242-0074-0.
9. Informační a publikační komise rady pro životní prostředí při vládě ČR. *Výchova k péči o životní prostředí na mateřských školách*. Praha: nakladatelství technické literatury ve Středisku interních publikací, 1985. 141s. SIP 41915/04690.
10. SREJČKOVÁ E. a kol. *Děti aby byly a žily*. 1. vyd., 2005. 96 s. ISBN 80-7212-382-3.
11. HEDERER J. *Životní prostředí a výchova*. Portál: 1994. 51 s. ISBN 80-85282-88-7.

12. VŠB – Technická univerzita Ostrava. *Ekologické vzdělávání a výchova pro učitele mateřských škol a prvního stupně základních škol*. Středisko projektu PHARE: 1996. 225 s. ISBN 80-7078-510-1.
13. JŮVOVÁ A., HORKÁ H. *Strom života – příručka pro učitele*. Paido-edice pedagogické literatury. Brno: 1998. 19 s. ISBN 80-85931-52-4.
14. LOCHMANN J., HANZAL V. *Myslivost v obrazech – zoologie*. Českomoravská myslivecká jednota. Praha: 1996. 101 s. ISBN – nemá.
15. KURANDA J., *Výchova mimo vyučování ve školách v přírodě*. Univerzita Karlova v Praze. 1. vyd., Praha: 1984. 103s. ISBN – nemá.
16. WITT R., *Vnímejte přírodu všemi smysly*. 2.vyd., vydal SEVER, 2008. 37 s. ISBN nemá.
17. UHŘÍČKOVÁ A., *Z pohádky do zahrádky.*, Rozekvítek Brno: 2002. 56 s. ISBN 80 866-26-02-4.
18. *Karty stromů – Listnáče 1*. Vydal ROZEKVVÍTEK, Brno: 2010. ISBN 80-86626-13-X.
19. ČÍŽKOVÁ Z., *Ekologická výchova nejmenších a malých*. Vydalo: Pražské ekologické centrum, Praha 1: 1996. 140 s. ISBN – nemá.
20. BOUCHNER M., *Stopy zvěře*. 2 vyd., vydalo: Ottovo nakladatelství, Praha: 2003. 263 s. ISBN 80-7181-695-7.
21. MACHAR I., *Úvod do ekologie lesa a lesní pedagogiky*. 1 vyd., Olomouc: 2009. 104 s. ISBN 978-80-244-2357-9.
22. NOVÁK P., KUPKA K., *Lesní školka.*, Vydalo: vydavatelství Vida!, Opatovice: 1994. 46 s. ISBN – nemá.

23. AAS G., RIEDMILLER A., *Kapesní atlas – Stromy*. 6. vyd., Vydalo: nakladatelství Slovart, 1994. 255 s. ISBN 80-7209-420-3.

24. MAREK E., *Krásy lesa.*, Vydalo: nakladatelství Anagram, 1999. 153 s. ISBN 80 902083-5-5.

Použité internetové zdroje:

1. www.lesnipedagogika.cz
2. www.mezistromy.cz
(<http://www.mezistromy.cz/cz/vzdelani/lesni-pedagogika/proc-prijit-na-lesni-pedagogiku>, 4.6.2010)
(www.mezistromy.cz/lesni-pedagogika/lesni-pedagogika, 14. 6. 2011)
3. www.alternativniskoly.cz
(<http://www.alternativniskoly.cz/category/lesni-skola/>, 17. 5. 2011)
4. www.skolka-olomouc.cz
(<http://www.skolka-olomouc.cz/hlavni-myslenka-lesni-skolicky/2>, 17. 5. 2011)
5. www.studentisobe.cz
(www.studentisobe.cz/preview/j0a1b6rj.Environmentalni vychova.pdf)
6. www.wikipedia.cz
(<http://cs.wikipedia.org/wiki/Vrba>, 18. 5. 2011)
7. www.abecedazahrady.doma.cz
(<http://abecedazahrady.dama.cz/default.kopretina>, 18. 5. 2011)
8. www.nasiptaci.cz
(<http://www.nasiptaci.cz/dat/sovy.htm>, 22. 5. 2011)
9. www.obec-spicky.eu
(<http://www.obec-spicky.eu/mikroregion/>, 30. 1. 2012)

Seznam použitých zkratk

MŠ – Mateřská škola

MŠMT – Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

EV – Environmentální výchova

ŠVP – Školní vzdělávací program

RVP – Rámcový vzdělávací program

SLŠ – Střední lesnická škola

LČR – Lesy české republiky

Anotace

Jméno a příjmení:	Michaela Bolfová
Katedra nebo ústav:	Katedra technické a informační výchovy
Vedoucí práce:	RNDr. Miroslav Janu Ph.D.
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Lesní pedagogika a její zařazení do environmentální výchovy v mateřské škole
Název v angličtině:	Forest pedagogy and its insertion to the environmental education in nursery school

<p>Anotace práce:</p>	<p>Bakalářská práce „Lesní pedagogika s prvky environmentální výchovy v mateřské škole s využitím místních zdrojů“ je zaměřena na vysvětlení pojmu lesní pedagogika, lesní pedagog a environmentální výchova. V první části bakalářské práce jsem se zaměřila na vysvětlení pojmů, které se týkají lesní pedagogiky jako takové, s ukázkou zařazení této tematiky do RVP. Můžeme zde vidět, jak je důležité lesnictví a lesní pedagogika pro děti, pro jejich vývoj jak psychický, tak i fyzický.</p> <p>V druhé praktické části bakalářské práce ukazují aktivitu lesníků a lesních pedagogů, kteří organizují lesní aktivity pro děti. V mé práci se snažím uvést sounáležitosti dětí a přírody a jejich vzájemné prohlubování. Snažím se zapojit děti do dění, ukázat přírodu takovou jaké je a jaká by měla být. Programy organizované v lese mají za úkol seznámit děti s lesním prostředím a jeho okolím, prohloubit jejich zvědavost a informovanost.</p>
<p>Klíčová slova:</p>	<p>Lesní pedagogika, lesní pedagog, environmentální výchova, příroda, životní prostředí, fauna, flora.</p>

<p>Anotace v angličtině:</p>	<p>The bachelor's thesis FOREST PEDAGOGY AND ITS INSERTION TO THE ENVIRONMENTAL EDUCATION IN NURSERY SCHOOL is focused on the explanation of the conception of forest pedagogy, forest educator and environmental education. In the first part of the thesis I have focused on the conception explanation that concern forest pedagogy with the example of the inclusion of this theme to the RVP. We can see here how important forestry and forest pedagogy for children are, as well as for their mental and physical evolution.</p> <p>In the second practical part of the thesis I indicate the activity of foresters and forest educators who organise forest activities for children. In my thesis I am trying to introduce unity of children and nature and their mutual deepening. I try to involve children to the events and demonstrate nature as it should be. The programmes organised in the forest have the task to inform children with the forest environment and to deepen their curiosity and awareness.</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>Forest pedagogy, forest educator, environmental education, nature, environment, fauna, flora.</p>

<p>Přílohy vázané v práci:</p>	<p>Příloha č. 1 – Ukázka foto z akce – Zavírání lesa na zimu s poustevníkem Martinem</p> <p>Příloha č. 2 – Ukázka foto – Přípravy na prožití „lesního týdne“</p> <p>Příloha č. 3 – Ukázka foto – Program pro MŠ organizovaný SLŠ v Hranicích</p> <p>Příloha č. 4 – Ukázka foto – Program pro MŠ organizovaný LČR</p> <p>Příloha č. 5 – Ukázka foto – Toulky jarní přírodou</p> <p>Příloha č. 6 – Pracovní list „Lesní zrcadlo“</p> <p>Příloha č. 7 – Pracovní list „Zvířecí šatník“</p> <p>Příloha č. 8 – Pracovní list „Houby“</p> <p>Příloha č. 9 – Pracovní list „Co je ze dřeva“</p> <p>Příloha č. 10 – Pracovní list „Tažní ptáci“</p> <p>Příloha č. 11 – Pracovní list „Stopy“</p> <p>Příloha č. 12 – Pracovní list „Podzimní listí“</p> <p>Příloha č. 13 – Pracovní list „Kdo je navíc“</p> <p>Příloha č. 14 – Kreslená pohádka „O vodě v lese“</p> <p>Příloha č. 15 – Pracovní list „Dokreslovánka“</p> <p>Příloha č. 16 – Lesní naučná stezka Valšovice</p> <p>Příloha č. 17 – Velký příběh malého semínka</p> <p>Příloha č. 18 – Obrázkový materiál lesního prostředí</p> <p>Příloha č. 19 – Arboretum SLŠ v Hranicích</p> <p>Příloha č. 20 – Lesní pedagogika</p> <p>Příloha č. 21 – Básnička „Lesní školka“</p> <p>Příloha č. 22 – Básnička „Loučení“</p>
<p>Rozsah práce:</p>	<p>74</p>
<p>Jazyk práce:</p>	<p>český</p>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Ukázka foto z akce – Zavírání lesa na zimu s poustevníkem Martinem

Příloha č. 2 – Ukázka foto – Přípravy na prožití „lesního týdne“

Příloha č. 3 – Ukázka foto – Program pro MŠ organizovaný SLŠ v Hranicích

Příloha č. 4 – Ukázka foto – Program pro MŠ organizovaný LČR

Příloha č. 5 – Ukázka foto – Toulky jarní přírodou

Příloha č. 6 – Pracovní list „Lesní zrcadlo“

Příloha č. 7 – Pracovní list „Zvířecí šatník“

Příloha č. 8 – Pracovní list „Houby“

Příloha č. 9 – Pracovní list „Co je ze dřeva“

Příloha č. 10 – Pracovní list „Tažní ptáci“

Příloha č. 11 – Pracovní list „Stopy“

Příloha č. 12 – Pracovní list „Podzimní listí“

Příloha č. 13 – Pracovní list „Kdo je navíc“

Příloha č. 14 – Kreslená pohádka „O vodě v lese“

Příloha č. 15 – Pracovní list „Dokreslovánka“

Příloha č. 16 – Lesní naučná stezka Valšovice

Příloha č. 17 – Velký příběh malého semínka

Příloha č. 18 – Obrázkový materiál lesního prostředí

Příloha č. 19 – Arboretum SLŠ v Hranicích

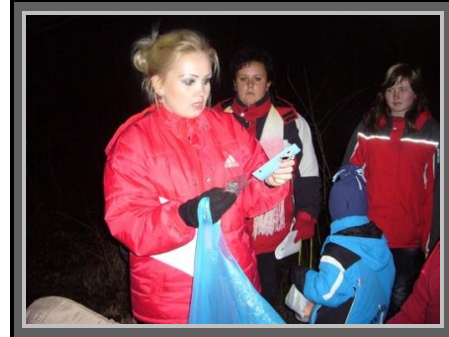
Příloha č. 20 – Lesní pedagogika

Příloha č. 21 – Básnička „Lesní školka“

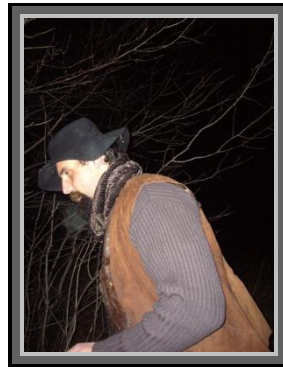
Příloha č. 22 – Básnička „Loučení“

Přílohy

Příloha č. 1 - Ukázka fotek z akce „Zavírání lesa na zimu s poustevníkem Martinem“

(setkání s poustevníkem Martinem)

(poustevník Martin)

(poustevník rozdává dětem lesní omalovánky)

(svítíme si na cestu)

Příloha č. 2 – Ukázka foto - přípravy na prožití „lesního týdne“

Příprava kulis na lesní pohádku

(děti a jejich tvorba lesa k pohádce)

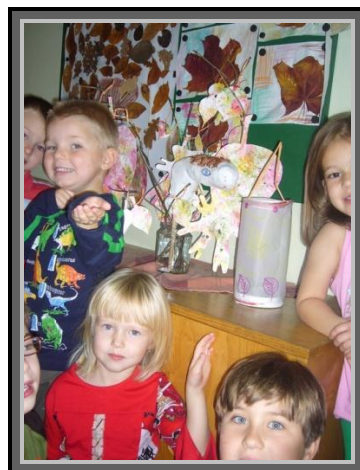
Příprava na příchod sv. Martina, tvorba „martinovského koutku“, tvorba lucerniček s rodiči

(tvoření koně pro svatého Martina)

(rodičovské tvořeníčko s dětmi – výroba lucerniček)

(naše radost z povedené práce)

Seznamování dětí s přírodou a jejími zákony pomocí obrázkových a literárních pomůcek

(děti se seznamují s „lesními obrázky“)

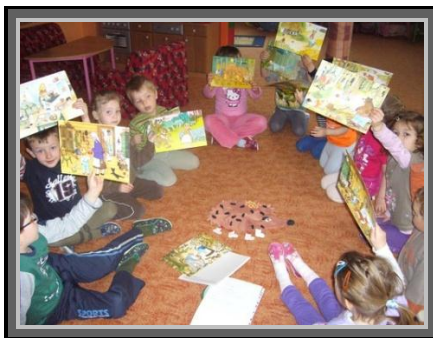
(stavění domečku pro ptáčky v lese – matematické představy)

(tvorba jezečků)

(zpívání písniček v přátelském kruhu)

Seznamování dětí se zdravými návyky a environmentální výchovou

(zpíváme se písničky v doprovodu hudebních nástrojů)

(tvorení ovocného salátu)

(zkouška chuťových smyslů)

Dramatizace lesní pohádky, pohádka O řepě a Měla babka čtyři jabka

(děti s čepičkami zvířátek)

(vytvořené kulisy-pohádkový les)

(hrajeme si lesní pohádku)

(dramatizace básničky „Měla babka čtyři jabka“)

(dramatizace pohádky „O veliké řepě“)

(děti a jejich vyrostlá sazenička fazole)

Příloha č. 3 - Ukázka foto – Program pro MŠ organizovaný SLŠ Hranice

(přivítání se studenty SLŠ)

(studenti dětem vysvětlují, co si pro ně připravili)

(děti chodily přes klády stromů)

(zdolávání „pavoučí sítě“)

(ukázka srnčí trofeje)

(zkouška vábičky)

(děti závodí, kdo udělá větší kupku listů)

(sbírání šišek pro naše „tvoreničko“ z přírodních materiálů)

(pomoc při úklidu lesa)

(zkouška rovnováhy)

(kreslení orientační mapy)

Příloha č. 4 – Ukázka foto - Program pro mateřskou školu organizovaný LČR

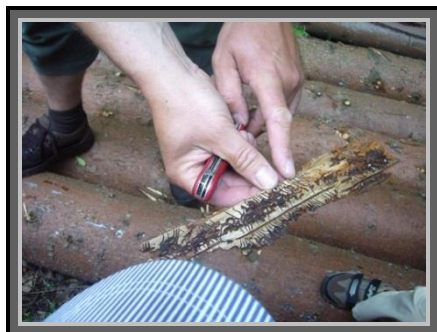

(přivítání s panem revírníkem)

(ukázka kůrovce)

(ukázka kůry stromů poničená kůrovcem a jeho larvami)

(díry ve stromě od datla)

(mraveniště)

(ukázka práce se dřevem)

(spokojené děti)

(trhání lesních jahod)

(včelí hnízdo)

(polom stromu)

(sladká odměna)

Příloha č. 5 – Toulky jarní přírodou

(naši výletníci)

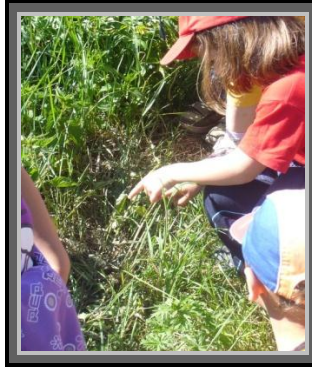

(pozorování kaččen na rybníce)

(malá farmička kaččen)

(pozorování slimáků)

(naše krásná příroda)

(zpáteční cesta k mateřské škole)

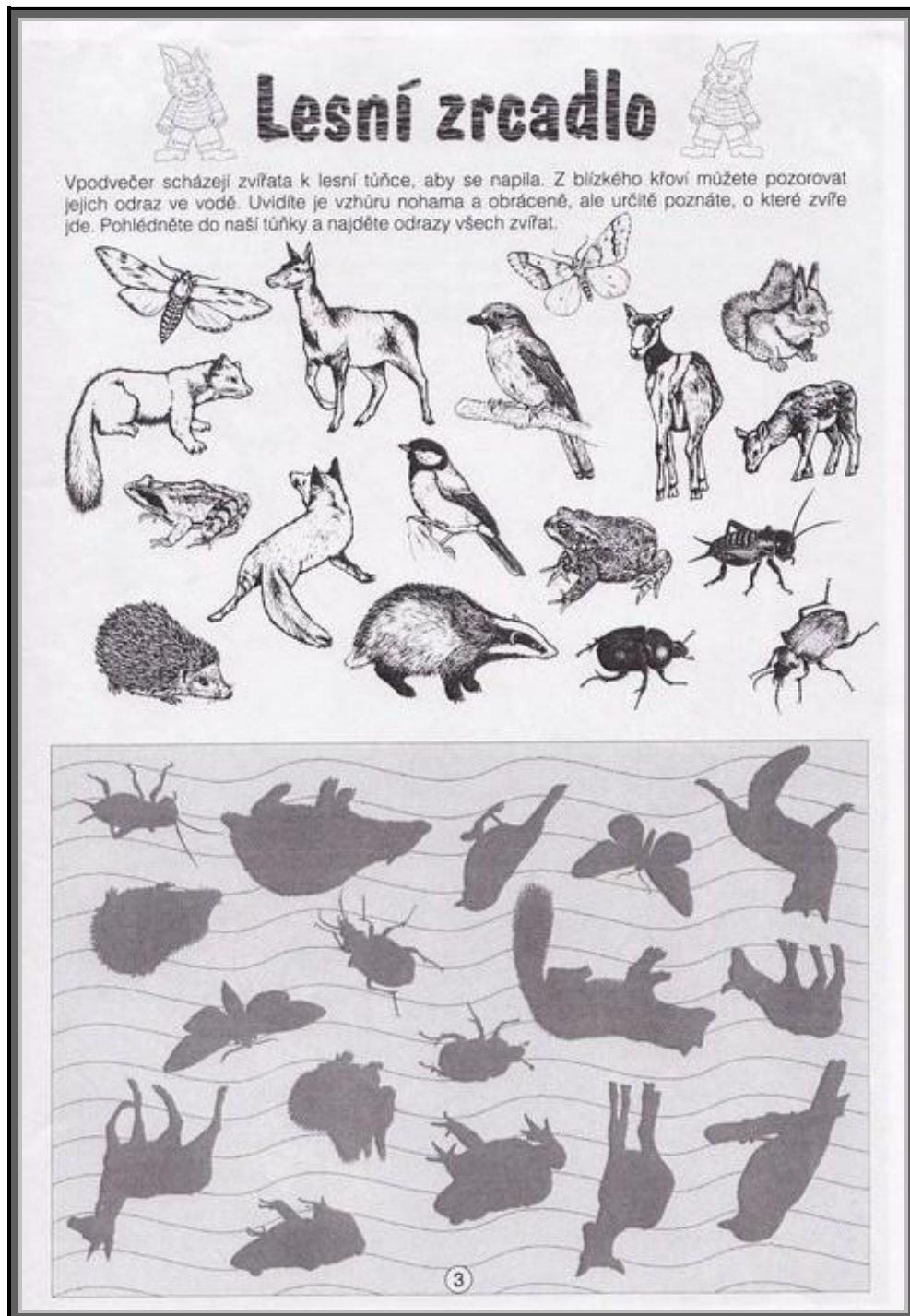
(ukázka štěňátek u místního veterináře)

(krmení kapříku v rybníce)

Příloha č. 6 – Pracovní list „Lesní zrcadlo“

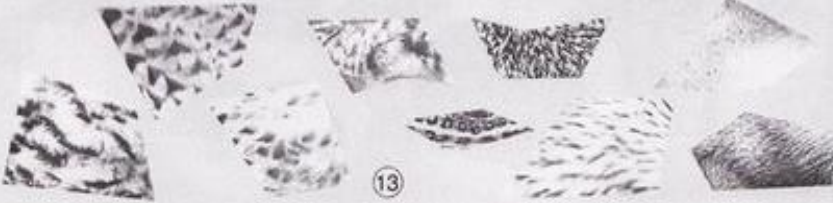

(zdroj: SLŠ Hranice)

Příloha č. 7 – Pracovní list „Zvířecí šatník“

Zvířecí šatník

Dole na stránce najdeš vzorky ze zvířecího šatníku. Poznáš jejich majitele?
Dva vzorky jsou navíc. Které to jsou?

 <p style="text-align: right;">sova pňelna</p>	 <p style="text-align: center;">kolečko lesní</p>	 <p style="text-align: center;">půbítelka obecná</p>
 <p style="text-align: center;">srnec</p>	 <p style="text-align: center;">ještěrka obecná</p>	
 <p></p>	 <p></p>	
 <p style="text-align: center;">13</p>		

(zdroj: SLŠ Hranice)

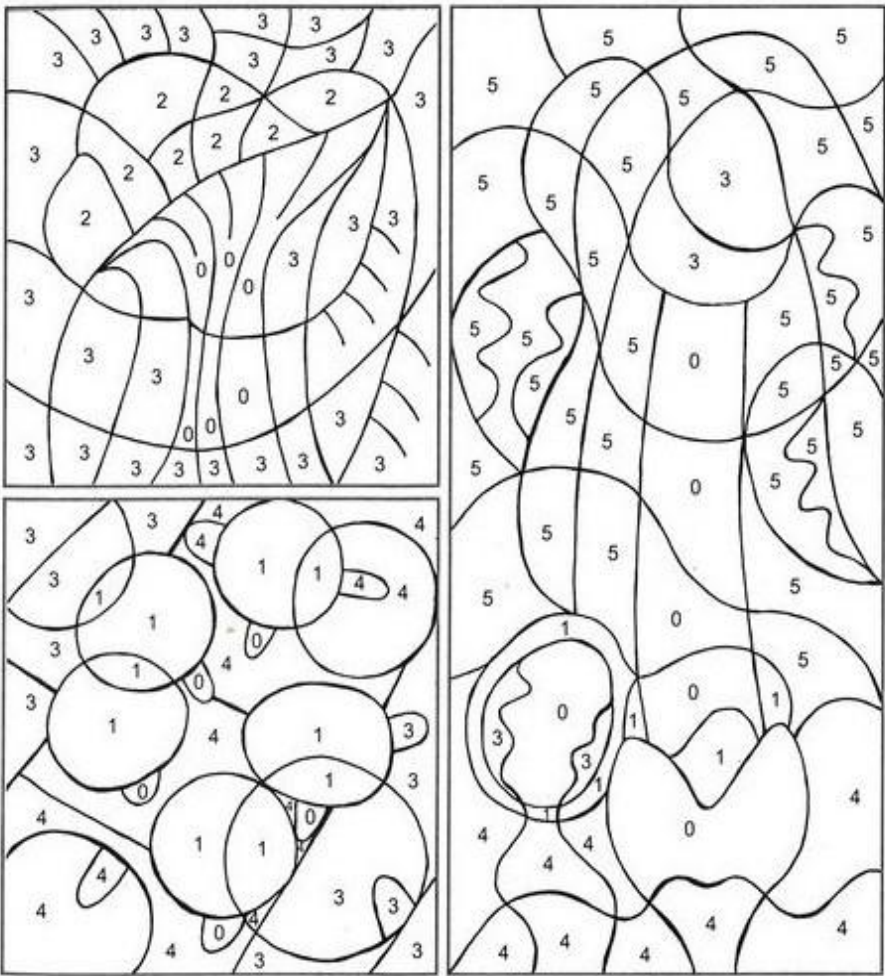
Příloha č. 8 – Pracovní list „Houby“

Houby

V obrázku jsou skryté tři houby z fotografií na předchozí stránce. Objevte je tak, že vybarvíte:

1		žlutou	4		hnědou
2		fialovou	5		černou
3		zelenou	0		necháte bílou

(zdroj: SLŠ Hranice)

Příloha č. 9 – Pracovní list „Co je ze dřeva“

Barry kv

Co je ze dřeva

Dřevo stromů potřebujeme na výrobu mnoha věcí. Vyhledej mezi předměty ty, které jsou vyrobeny alespoň částečně ze dřeva. Zeptej se někoho dospělého, zda máš pravdu. Potom se rozhlédni okolo sebe. Co všechno máte doma ze dřeva?

Napověda pro dospělé: ze dřeva jsou též papírové věci, tedy i sešitek, korkové dřeváky z kůry dubu korkového, který roste v oblasti Středozemního moře, ze dřevěné můžeme považovat i proutěné věci – proutky jsou vlastně vrbové větve.

28

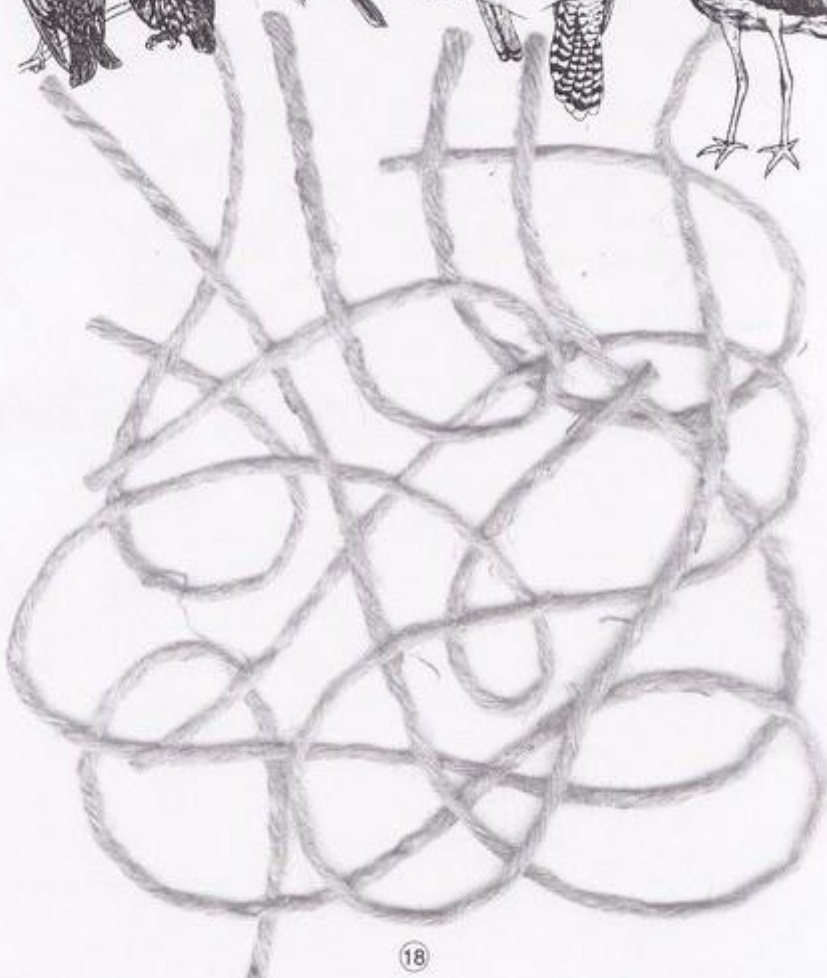
(zdroj: SLŠ Hranice)

Příloha č. 10 – Pracovní list „Tažní ptáci“

 Tažní ptáci

Někteří ptáci od nás na zimu odlétají do teplých krajín. Než dorazí na zimoviště, mají před sebou dlouhou cestu. Od tažných ptáků na této stránce vede dlouhý provázek. Ti, co zimu přečkávají v našich krajích, mají pod sebou krátký provázek. Zjisti, kteří ptáci jsou tažní a kteří u nás zimují.

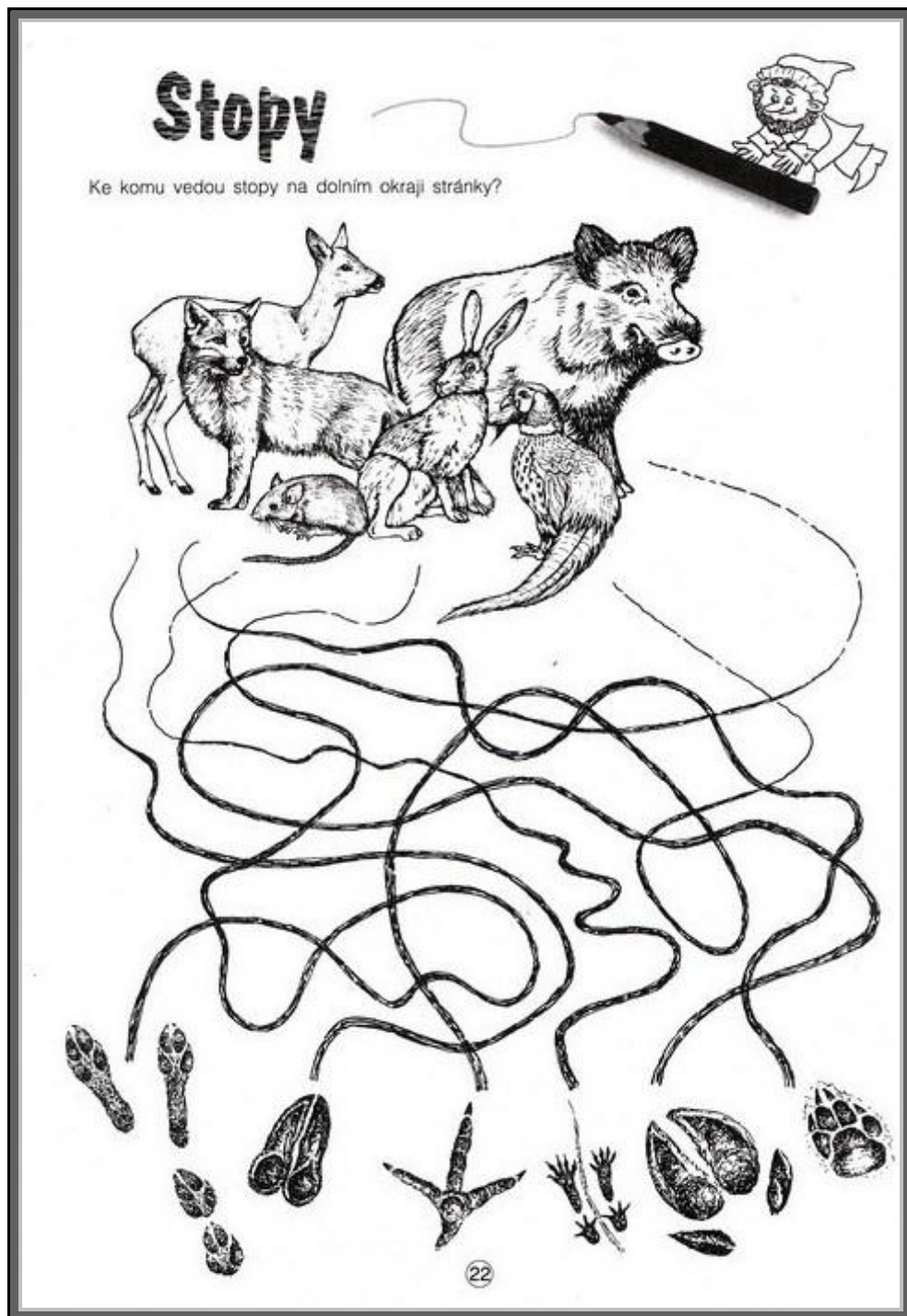
 sraček sýček sýkora sejka kukadka čáp černý

18

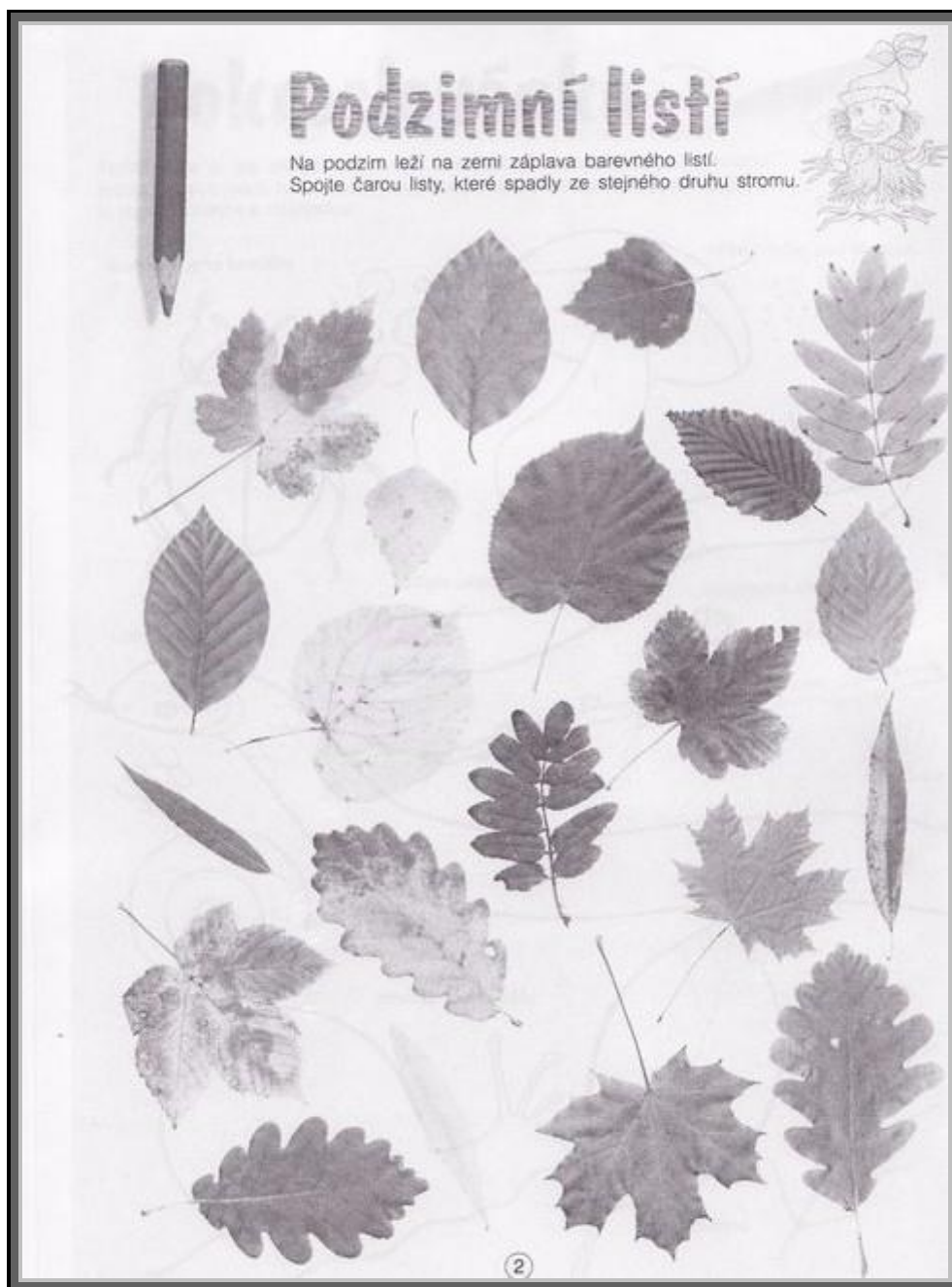
(zdroj: SLŠ Hranice)

Příloha č. 11 – Pracovní list „Stopy“

(zdroj: SLŠ Hranice)

Příloha č. 12 – Pracovní list „Podzimní listí“

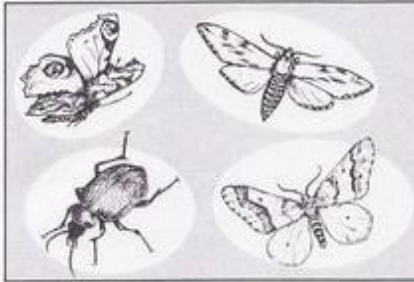
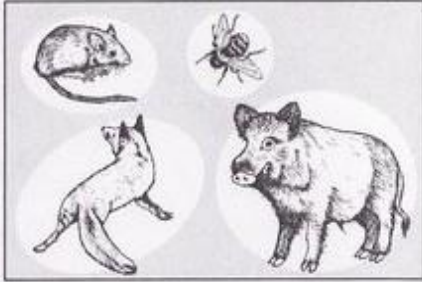
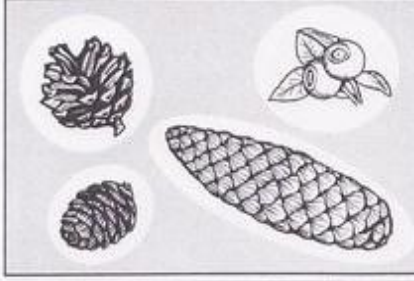
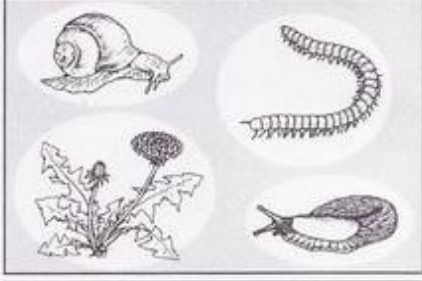

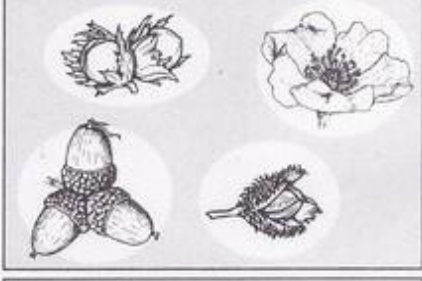

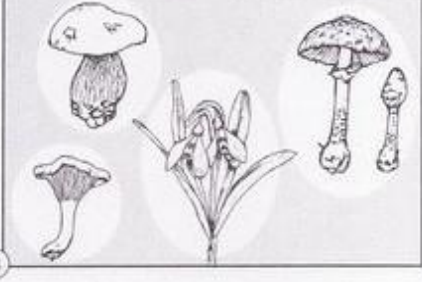
(zdroj: SLŠ Hranice)

Příloha č. 13 – Pracovní list „Kdo je navíc?“

Kdo je navíc?

Teď trochu zapřemýšlejte:
Tři obrázky v každé skupince spolu souvisí, čtvrtý k nim nepatří. Najdete ho?

8

(zdroj: SLŠ Hranice)

Příloha č. 14 – Kreslená pohádka „O vodě v lese“

Pohádka o vodě v lese

PÁLIL A NĚKOLIK DNÍ JIŽ NESPADLA ANI VODY. VŠECHNO BYLO PO SUCHEM ROZPUKANÉ POLNÍ. ŠLAPALA MALÁ S. TRÁPILO JI, KDE VZÍT, ABY ZALILA, NAPOJILA SVÉHO A SAMA ZAHNALA ŽÍZEŇ. NA U SEDĚL A ŽDÍMAL NA SVOU HLAVU MOKRÝ. SE ANI NESTAČILA VYLEKÁT, TAK JI PŘEKVAPILO, KDE VZAL VODU.

„VŠUDE JE SUCHO, VADNOU A TY TU NA SEBE LIJEŠ. TO JE PŘECE ŠKODAI“ PUSTILA SE DO.

„PROČ?“, ODSEKL JÍ. „U NÁS V JE DOST. JSI DOCELA HUBATÁ HOLČIČKA, ALE UKÁŽU TI, JAK TO V CHODÍ.“

KÝVNUL NA A, ABY HO NÁSLEDOVALI MEZI.

„TADY JE PŘÍJEMNĚ,“ ZAŠEPTALA, KDYŽ SE OCITLI VE STÍNU. JI ZAVEDL AŽ KE, TAM SE I NAPILI A ZAČAL VYSVĚTLOVAT:

„KDYŽ PŘIJDOU A SPUSTÍ, MŮŽEŠ SE POD SCHOVAT, PROTOŽE MNOHO UVÍZNE NA. SPADNOU POZDĚJI. NĚKTERÉ SE ZASE VYPAŘÍ A VYTVOŘÍ NOVÉ, KTERÉ DOPADNOU POD, SE VSÁKNOU DO PŮDY A DO MECHU. V ZUSTANE JAKO V HOUBĚ, KTEROU SE UMÝVÁŠ DOMA VE. KTERÉ SE VSÁKNOU AŽ DO ZEMĚ, PUTUJÍ MEZI DO PODZEMNÍCH A OBJEVÍ SE VE.

SVÝM STÍNEM CHRÁNÍ V A V PŮDĚ PŘED HORKÝM. ZATÍMCO VENKU NA JE VŠECHNO OD UŽ ÚPLNĚ VYPRAHLÉ, V LESNÍ JE POD OCHRANOU.

„TAK NA ZDRAVÍ!“ „A NABER SI, KOLIK POTŘEBUJEŠ.“

UŽ NEBYLA VŮBEC HUBATÁ. NABRALA DO, TO PRO SEBE, A, A UTÍKALA.

„MAMINKO, MAMINKO! MUSÍME SI ZASADIT U HODNĚ! TO ABYCHOM MĚLI STÍN A.“

6 holčičce dej vlastní jméno
když píšeš

(zdroj: SLŠ Hranice)

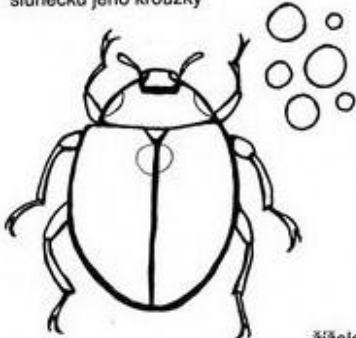
Příloha č. 15 – pracovní list „Dokreslovánka“

Dokreslovánka

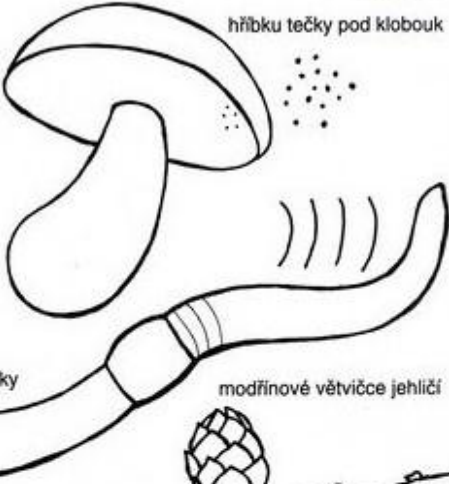
Prohlédněte si les očima malíře. Na zvířatech a rostlinách najdete mnoho jednoduchých tvarů, které snadno zvládnete nakreslit. Nevěříte? Vyzkoušejte si to na této stránce a dokreslete:

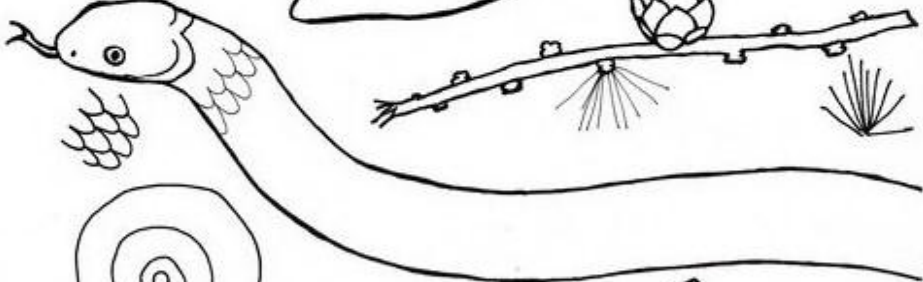
sluněčku jeho kroužky

hříbku tečky pod klobouk

žízale pásky

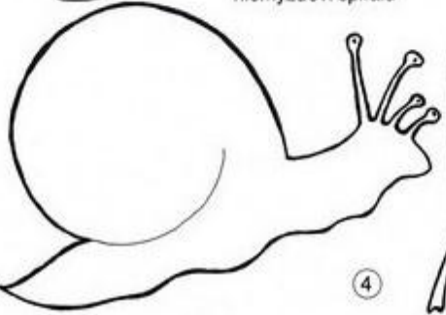
modřínové větvičky jehličí

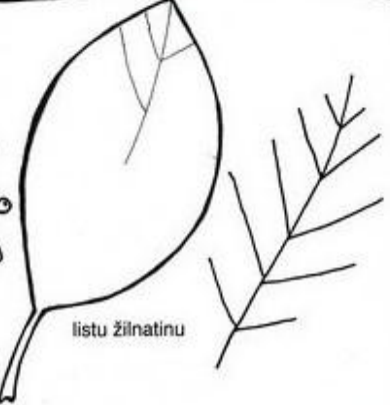
užovce šupiny

hlemýžďovi spirálu

listu žilnatinu

4

(zdroj: SLŠ Hranice)

Příloha č. 16 - Lesní naučná stezka Valšovice

Informační tabule Lesní naučné stezky Valšovice	Zápis trasy LNS Valšovice
1. Vlastní popis místa, mapy, přehledná věšňovka a výška lesa	0,100 km
2. Les - definice lesa, jeho formy, typy, popis	0,300 km
3. Stanoviště rostlin, výšinné, výškový, popis	0,400 km
4. Stromy, výšinné, výškový, popis	0,600 km
5. Houby, výšinné, výškový, popis	0,800 km
6. Hmyz, výšinné, výškový, sítěk, škody	1,000 km
7. Současné generace stromů, obnovy a výšinné lesa	1,100 km
8. Význam myslivosti, výškový zvlášť	1,400 km
9. Přírodní rezervace Bukoveček, parametry, význam, charakteristika	1,600 km
10. Lesní dřevotina - bezodkladně, skladování, skladování	2,000 km
11. Pláň, význam, výškový v lese	2,100 km
12. Voda, její význam v přírodě, vodní živočichové	2,500 km
Ukázání úseku trasy LNS Valšovice	3,100 km

Součástí Sítělné lesnické školy v Hranicích je Školní gólest Valšovice, zřizovatelem této přísluškové organizace je Olomoucký kraj. Svým významem je poleží v rámci celé Moravy zcela opodstatněná, neboť jeho hlavním cílem je vytvoření podmíněk pro výuku odborných lesnických předmětů a lesnické práce. Vytváří a zajišťuje pro výuku a rovněž pedagogické práce učební, zájmové se ekologickou výukou a výchovou žáků.

V dopravní síťnosti se zde řadí školy na úseku lesnických, myslivosti, přírodní lesní výroby, ale i rybníků, zemědělství a včelařství.

V rámci školy je, aby poleží službu i pro aktivní občanské, rekreaci a poučení i pro širokou veřejnost. Lesní hospodářské cesty Valšovice má asi 1 000 ha plochy a je zařazen v kategoriích lesa zvláštního určení a lesa ochranného. To proto, že slouží lesnické výuce, ale jsou zde i ochranné pásmo zdrojů přírodních látek vod blízkých Lázní Teplic nad Bečvou.

V rámci programu environmentální výchovy a vzdělávání Olomouckého kraje zpracovala škola projekt Lesní naučné stezky Valšovice, která má za úkol přinést ověru ve vzdělávání veřejnosti, děti školního věku, pedagogů základních i středních škol. Stezka v počáteční trase – po cestě Valšovic a Heřtýnská – přírodní poučení i pro hendikepované společnosti i pacienti z Lázní Teplic nad Bečvou.

Lesní naučná stezka informuje návštěvníky lesa o tom, že čemu slouží školní poleží, co je les, popisuje jeho formy a typy, jaké rostliny zde rostou. Seznamuje je s hlavními dřevinami, ale i houbové. Ukazuje jim a jakým formám, pláň i zvířata se mohou pošťak i o tom, jaký význam má v přírodní vodě.

Pedagogové školy i lesníci z poleží se obracují na veřejnost a probouzí k odpovědnému chování v lesním prostředí. Bohužel zjišťují, že mnozí občané nemají povědomí o tom, že existuje zákon o lesích, zákon o myslivosti, zákon o ochraně přírody a krajiny apod. a jaké z nich vyplývají práva a povinnosti v souvislosti s chováním a konáním v lese. Cyklus se diví, že osmělují jezdit mimo vyznačené trasy. Lyžaři i jezdci na koních se mohou také pohybovat jen po určených cestech. Majitelé psů své malíčky vypouštějí na volno, bez ovládu na to, že stáří svým slábnutím a honěním ohrožují lesní zvířata na zdraví i na životě.

Les je v České republice otevřený všem občanům. Mohou se v něm rekreatovat, sbírat lesní plodiny, křesť apod., a to vše za podmínek daných zákonem. Nad tím vším mají důležitou veřejnou činnost, kteří prošli národním školením a přeškolením. Jsou to: lesní stráž, myslivecká stráž, případně i rybářská stráž. Ti všichni jsou oprávněně uvolňovat pokuty za přešlapky způsobené v lese, v myslivosti či rybníku. Hlavně však působí preventivně. Důležité přičiní lze ředit domovku. Mnohdy se však setkávají s agresivitou některých občanů, kteří nechájí pochopit, že les není úložným odpadem. Je les naplní funkcí závodní dráhy pro různé terénní vodění. Je není prostředím pro volný výběh, a venčení psů a pro bezohlednou jízdu na kolech a na koních. Les stáří všichni, kteří při příjdu navštíví a octou a láskou.

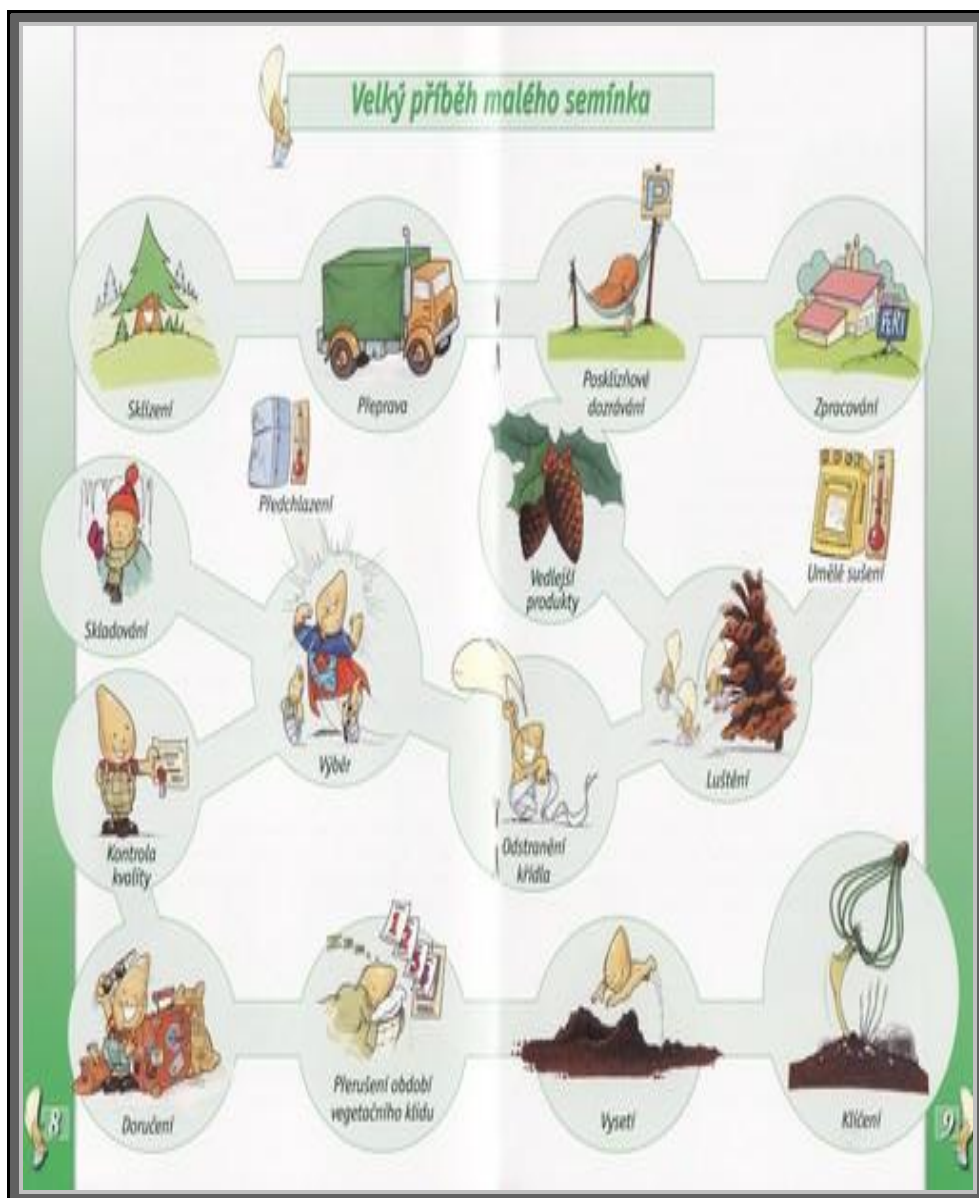
Vítáme Vás na školním poleží a přání nevedených zážitků.
Vedoucí Sítělné lesnické školy Hranice

**Olomoucký kraj
 Jaromírův 80a
 779 11 Olomouc
 www.krajolomoucky.cz**

**Sítělná lesnická škola
 Jankova 188
 753 01 Hranice
 www.slshranice.cz**

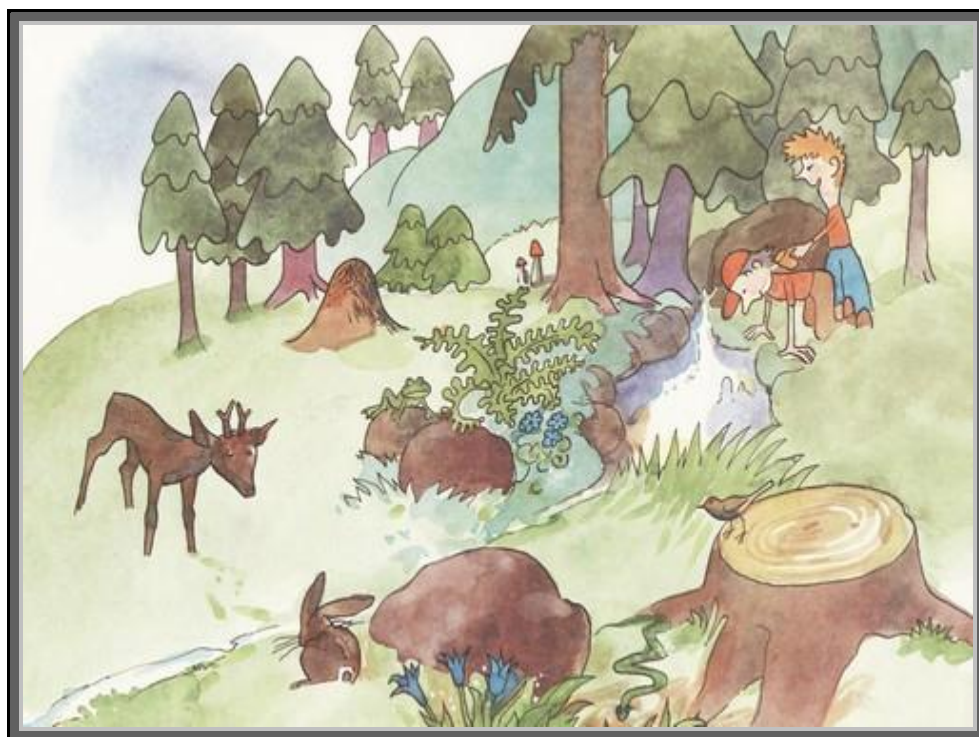
(zdroj: www.slshranice.cz)

Příloha č. 17 – Velký příběh malého semínka

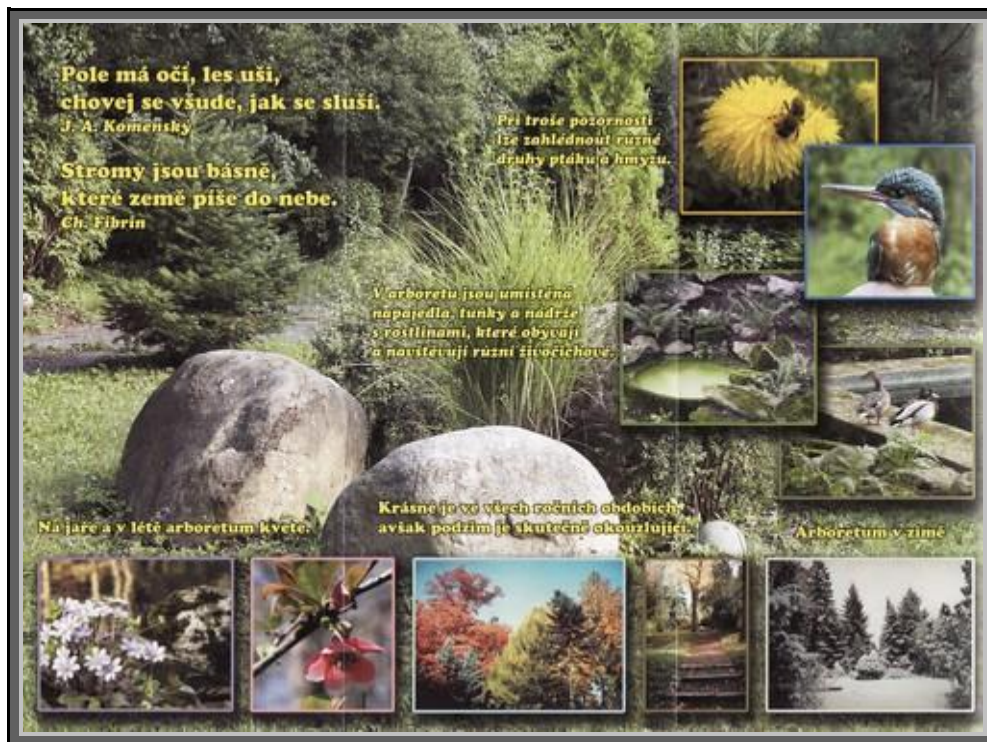
(zdroj: Lesy České republiky, 2009)

Příloha č. 18 – obrázkový materiál lesního prostředí

(zdroj: MŠ Špičky)

Příloha č. 19 – Arboretum Střední lesnické školy v Hranicích

Naučná stezka v arboretu podporuje vnímání i poučení návštěvníků.

Je hojně využívána při aktivitách environmentální výchovy žáků všech stupňů škol.

Arboretum je možno navštívit celoročně v pracovních dnech – od 8.00 do 16.00 hodin. Je však nutno brát v úvahu, že arboretum není otevřeným objektem, ale slouží především k praktické výuce žáků. Pro větší skupiny návštěvníků je možné si domluvit prohlídku arboreta s odborným výkladem.

Kontakt: sis@slshranice.cz nebo 581 601 231. Arboretum lze navštívit také virtuálně prostřednictvím internetových stránek www.arboretum.wz.cz.

Vydala Střední lesnická škola Hranice v roce 2008 za pomoci grantu města Hranic.

Autofotografie: žáci a vyučující SLŠ Hranice.

Arboretum Střední lesnické školy v Hranicích

Zahájení arboreta spadá do let 1916 - 1980

Jako tělové zařízení školy plní tři hlavní funkce:

didaktickou - slouží k výuce žáků;
výchovnou - spočívá v usnadnění pochopení přírodních procesů prostřednictvím prohlídek;
estetickou - dřeviny i byliny svou proměnlivostí, pestrostí a barevností vytváří u člověka pozitivní zážitky.

Dalšími funkcemi jsou: hygienická, vědecká, ekologická, ochrany přírody atd...

(zdroj: www.slshranice.cz)

Příloha č. 20 – Lesní pedagogika

Kontakty na organizace poskytující lesní pedagogiku:

Ministerstvo zemědělství (www.mze.cz)
prostřednictvím těchto svých organizací

Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem (ÚHÚL)
www.uhl.cz
Nádražní 1226, 250 01 Brandýs nad Labem
Kontaktní osoba: Ing. Lada Pylková
Pylkova.Lada@uhl.cz

Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i.
www.vulhm.cz
Srovná 136,
252 02 Jírovnice
Kontaktní osoba: Ing. Jena Daryšová
darysova@vulhm.cz

Lesy České republiky, s.p. (LČR)
www.lcsr.cz
Přemyslova 1106, 501 68 Hradec Králové 8
Kontaktní osoba: Ing. Lucie Wojtyłowa
wojtylowa@lcsr.cz

Ostravské městské lesy
www.ostravskolesy.cz
A. Brože 2/3124,
700 30 Ostrava - Zábřeh
Kontaktní osoba: Bc. Pavel Kozala
kozala@ostravskolesy.cz

Sdružení lesních pedagogů ČR a Střední lesnická škola v Hranicích
www.slsbrnec.cz
Jurkova 588, 753 01 Hranice
Kontaktní osoba: Ing. Alice Pálacká
spor@slsbrnec.cz

Teorie: Ing. Lada Pylková, ÚHÚL
Foto: archív ÚHÚL a ŠLP ČR

KONTAKT NA MEHO LESNÍHO PEDAGOGA

www.lesnipedagogika.cz

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ
Úsek lesního hospodářství
Tělnov 17, 117 05 Praha 1
www.mze.cz
2006

2. vydání, 2006

LESNÍ PEDAGOGIKA

ENVIRONMENTÁLNÍ
VZDĚLÁVÁNÍ DĚTI
A MLÁDEŽE

CO JE LESNÍ PEDAGOGIKA?

Ída lesní pedagogiky vznikla v 60. letech 20. století v USA a brzy se rozšířila do evropských zemí.

Lesní pedagogika je environmentální vzdělávání o lese, vztazích a procesech probíhajících v něm, které je založeno na prožitku sprostředkovaném lesními pedagogy (lesník s pedagogickými znalostmi a zkušenostmi) nejlépe přímo v prostředí lesa.

Nejjednodušší cesta lesníků, jak přiblížit široké veřejnosti prostředí lesa se všemi jeho funkcemi.

Lesní pedagogika není konkurencí škole a vědeckým vzdělávacím institucím; rozšiřuje a doplňuje vědomosti zábavnou formou, při které děti zapojují do poznávání všechny svoje smysly.

JAK SE PROVADÍ!

- bezprostředním kontaktům s přírodou
- zábavnou formou pomocí her
- vnímáním lesa všemi smysly
- vlastním objevováním, zkoumáním a tvořením

KOMU JE LESNÍ PEDAGOGIKA URČENA:

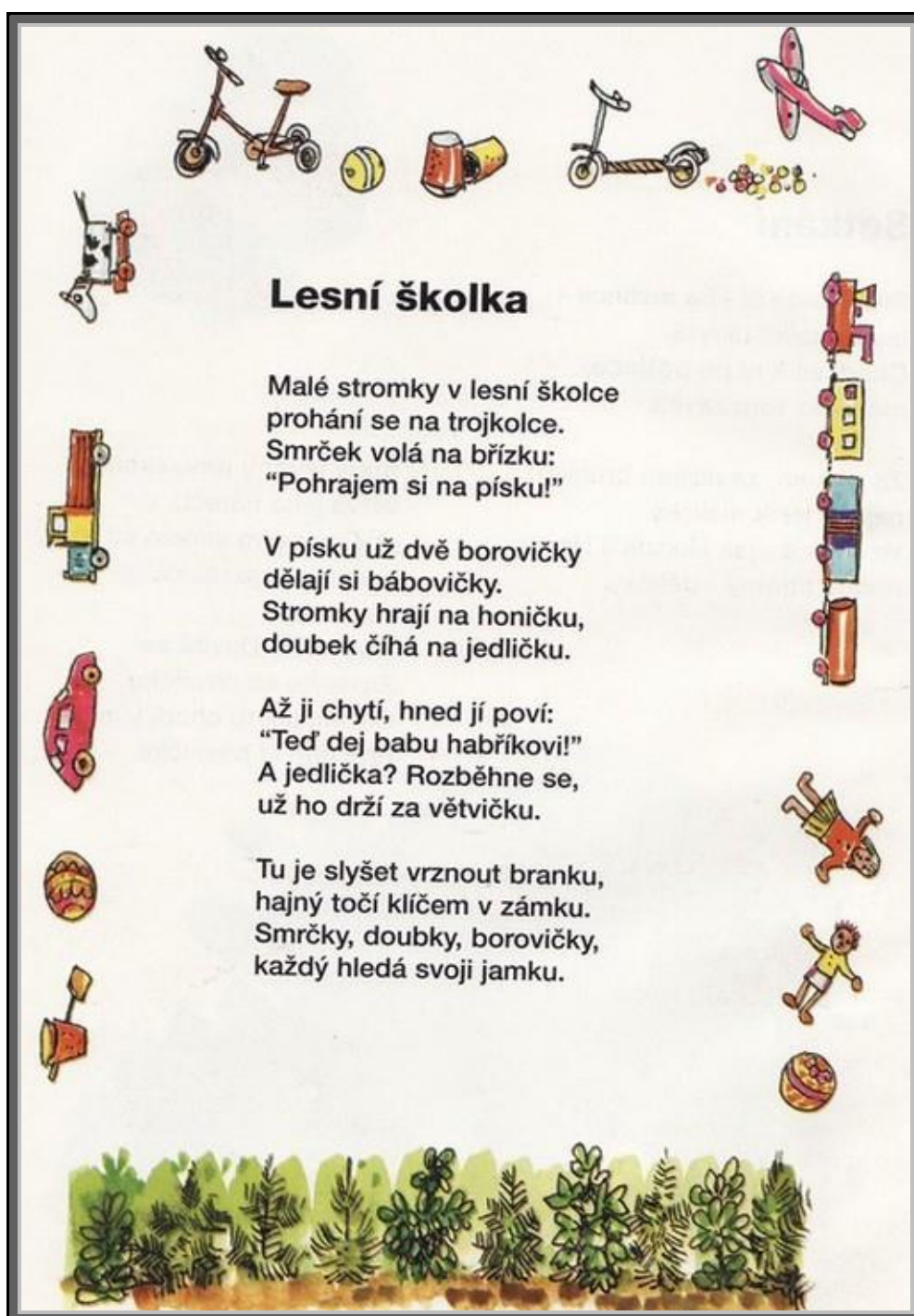
Každému: především - předškolním, školním a jiným dětským kolektivům
ale také - rodičům
- dospělým, seniorům aj.

PROČ LESNÍ PEDAGOGIKA?

- prohlubuje u veřejnosti zájem o les
- zlepšuje vztah člověka k lesu a přírodě obecně
- objasňuje význam hospodaření v lese
- podporuje porozumění práce lesníků
- prohlubuje zájem o dřeva jako obnovitelnou surovinu

(zdroj: www.lesnipedagogika.cz)

Loučení

Představte si - na mýtince -
lesní školka ukrytá.
Chodí se k ní po pěšince,
málokdo sem zavítá.

Za plotem, za nízkou brankou
najdeš lesík maličký.
Ve školce - jak Honzík s Hankou -
rostly stromky - dětičky.

Starý javor v rohu školky,
větve jako náručí,
objímal svým stínem stromky.
Dnes se s nimi rozloučí.

Už se něco naučily.
Už přišel čas. Právě dnes!
Čekaly na pravou chvíli,
teď z nich začnou sázet les.

Les je smrk, buk, jedle, břízka,
les je vláha, vzduch a klid.
Copak? Bude se vám stýskat?
Tak je přijďte navštívit!

